

ΑΚΤΙΝΕΣ

Έτος 36ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1973

Άρθ. 346

ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Α'

Εύρισκόμεθα εις τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς καὶ τὴν ἀρχὴν μιᾶς ἄλλης, καθὼς διανύομεν τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ τὰ παιδιὰ μας προπαρασκευάζονται — πρέπει νὰ ἐτοιμάζονται καὶ νὰ ἐξοπλίζονται — διὰ νὰ ζήσουν εἰς ἕνα καινούργιον αἰῶνα, τὸν 21ον, μὲ τὰς ἰδικὰς του ἀνάγκας, ἐρωτήματα καὶ προβλήματα πὺ φέρνει μαζί του.

Παντοῦ, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, ἤδη βαθεῖαι μεταβολαὶ τείνουν νὰ μᾶς παρουσιάσουν ἕνα καινούργιον κόσμον. Κοινωνικαί, οικογενειακαί, πολιτικαί μεταβολαὶ συντελοῦνται εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ πλανῆτου, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος παρατηρεῖ ἔκπληκτος τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν γῆν, διὰ νὰ πετάξῃ εἰς τὸ διάστημα. Καὶ ἀπὸ τὸ διάστημα ἐπιστρέφει μὲ μεγαλύτερα προβλήματα καὶ ἐρωτηματικά ἀναπάντητα.

Νεαὶ κατακτήσεις εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τεχνικὴν, ἀλλὰ καὶ νέοι φόβοι καὶ νέαι ἀποτυχία. Εὐκαιρία καλύτερας, ἀνωτέρας καὶ εὐτυχέστερας ζωῆς, διὰ τὰς ὁποίας τόσον ἐμόχθησαν καὶ μοχθοῦν οἱ προικισμένοι καὶ οἱ μεγαλοφυεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀφανεῖς ἥρωες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, προσφέρονται εἰς τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀντινομία τοῦ ἀνικανοποιήτου, τῆς ἀποτυχίας, τοῦ

φόβου, τῆς ἀγωνίας ἀκόμη εἶναι μπροστὰ εἰς τὰ μάτια του. Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ ἀντινομία, αὐτὴ ἡ κληρονομία τοῦ αἰῶνος τοῦ φόβου, ὅπως χαρακτηρίζουν οἱ ἱστορικοὶ τὸν αἰῶνα μας, εἶναι ὄχι πιά μόνον μπροστὰ εἰς τὰ μάτια τοῦ μεγάλου, ἀλλὰ μπροστὰ εἰς τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ, τοῦ νέου ἀνθρώπου πὺ περνᾷ τώρα τὰ στάδια τῆς ἐξελιξεώς του πρὸς τὴν ἄνθησιν καὶ τὴν ὠριμότητα.

Ὅταν, μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ἀνελάμβανε τὴν ἔδραν τῆς ψυχιατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου, ὁ μεγάλος Kurt Kolle, ἔλεγεν εἰς τὸν ἐναρκτήριόν του, ὅτι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ θὰ κριθῆ ἀπὸ τὸ ἂν θὰ ὑπάρξουν νέοι ἄνθρωποι, μὲ ἰσχυρὰν πνευματικὴν συγκρότησιν, οἱ ὁποῖοι θὰ ζητήσουν μὲ συναίσθησιν εὐθύνης νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα.

Παντοῦ, εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον σήμερον ἀναζητοῦν ἕνα νέον τύπον ἀγωγῆς, ὁ ὁποῖος θὰ δώσῃ τὸν ἄριστον ἄνθρωπον. Ἄλλὰ πολὺ συχνὰ ταλαντευόμεθα ἀπὸ μεθόδου εἰς μέθοδον, ἀπὸ προγράμματος εἰς πρόγραμμα, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Μήπως, διότι μὲ τὸ νὰ βλέπωμεν τὰς λεπτομερείας, ἔχομεν ἀμελήσει τὸ ὅλον καὶ μάλιστα τὸ οὐσιώδες;

Ἐπὶ τὴν εὐχὴν μίαν γενικὴν ἀβεβαιότητος, τὴν

όποιαν ή άγωγή όφείλει νά άντιμετωπίση με διαύγεια και άποτελεσματικότητα δια νά πλησιάση εις την βοήθειαν πρὸς τὸ σημερινὸ παιδί, πού μεγαλώνει, πού εξέλισσεται ψυχικῶς κάτω ἀπὸ τὰς συγχρόνους συνθήκας. Εἰς τὰς έφετεινὰς έξετάσεις δια τὸ δίπλωμα τοῦ μπακαλωρεά εις τὰς γαλλικὰς σχολὰς τὰ περισσότερα θέματα έδειχναν αὐτὴν τὴν άνησυχίαν και τὴν άβεβαιότητα. «Πῶς θά άντιμετωπίση καλύτερα ὁ σημερινὸς νέος τὴν έποχὴν πού έρχεται», «ήμπορεῖ ή φιλοσοφία νά βοηθήσει», «πῶς βλέπετε τὸ πρόβλημα τῆς άποξενώσεως τῶν γενεῶν, τὸ πρόβλημα τῆς ύπάρξεως «τοῦ άλλου» πλάι σέ σάς;»

Ἐκεῖνο πού θαυμάζομεν, λέγει ὁ **Alain**, εις τὴν άρχαίαν έλληνικὴν τέχνην, τὴν σκέψιν και τὸ στυλ, εἶναι ὅτι ὁ άνθρωπος δέχεται πλήρως και εύχαρίστως τὴν ανθρωπίνην κατάστασιν. Οἱ άρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν δυστυχεῖς με τὰ έγκλήματά των ἡμεῖς οἱ νεώτεροι άνεκαλύψαμεν τὸν τρόπον νά εἴμεθα δυστυχεῖς και με «τὰς άρετάς μας»!

Ἀσφαλῶς ή έποχή μας ταυτίζεται με εκείνην, τὴν ὁποῖαν ὁ ιστορικὸς **Toynbee** άπεκάλεσε περίοδον «τοῦ σχίσματος εις τὴν ψυχὴν», περίοδον πτώσεως τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ αύξουσα τυποποίησις και ή ὁμοιομορφία εἶναι σημεῖα, τὰ ὁποῖα ὁ **Toynbee** καθώρισεν ὡς διακριτικὰ αὐτῆς τῆς περιόδου. Τὸ σχίσμα εις τὴν ψυχὴν, ὁ κατατεμαχισμὸς τοῦ ψυχικοῦ κόσμου. Εἶναι ἀρὰ γε αὐτὸ αἰτία ή άποτέλεσμα μιᾶς νοοτροπίας, ή ὁποῖα ζητεῖ διαρκῶς νά ἀναλύη, με θάσιν κυρίως τὴν μηχανιστικὴν ἀνάλυσιν, ή ὁποῖα άφορᾷ πλέον φανταστικὸν πλάσμα ανθρωποῦ και ὄχι τὸν ἀληθινὸν ανθρωπον με τὰς άνησυχίας του, τὰ προβλήματα του, τὰ ὄνειρά του δι' ἓνα καλύτερον μέλλον και ἓνα καλύτερον κόσμον;

Και αν δὲν ήμπορέσωμεν νά δώσωμεν τροφήν και άπάντησιν εις τὰ ὄνειρα μιᾶς άγνῆς παιδικῆς και νεα-

νικῆς ψυχῆς, ἐνῶ πιθανὸν νά ἔχωμεν κερδίσει ὅλον τὸν υλικὸν κόσμον, τί θά δώσωμεν ὡς ἀντάλλαγμα δια τὸν πολιτισμὸν, πού μόνοι μας, με τὰ ἴδια μας τὰ χέρια, εθάψαμεν;

Ἄλλ' εὐτυχῶς εις ὅλον τὸν κόσμον ὀργανισμοί, ιδρύματα, ὁμάδες έπιστημόνων, στρέφουν τὸ ενδιαφέρον των πρὸς αὐτὴν τὴν ανάγκην τῆς σ υ ν θ έ σ ε ω ς χάριν τῆς αναπτύξεως τοῦ ἀρτίου ανθρωποῦ, ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρός, για νά βοηθηθῇ τὸ παιδί νά εὑρῇ τὸν δρόμον του πρὸς τὴν ἀρ τ ί ω σ ι ν. Εἶτε τὸ παιδί τῆς πόλεως και τῆς πολυκατοικίας εἶτε τὸ παιδί τῆς ύπαίθρου και τῆς άγροτικῆς οἰκογενείας, αὐτὸ μάλιστα ἀκόμη περισσότερον, ἔχουν ανάγκην νά τύχουν τῆς εύεργετικῆς επιδράσεως μιᾶς πλήρους ανθρωπίνης αναπτύξεως, ὅπως τὴν ζητεῖ ὁ παγκόσμιος καταστατικὸς χάρτης τῶν δικαιωμάτων τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί τῆς πόλεως και τῆς ύπαίθρου ἔχουν κοινὰ ἀ ν θ ρ ὼ π ι ν α προβλήματα, χωρὶς νά ἀμφισβήτηση κανεὶς τὰς ιδιομορφίας εις τὰς δύο περιπτώσεις. Ὅσοι άσχολοῦνται με τὴν άγωγὴν τοῦ παιδιοῦ γνωρίζουν π.χ. ὅτι ή διάνοιά του σχετίζεται με τὴν σωματικὴν του κατάστασιν, ή υγεία έπηρεάζεται ἀπὸ τὴν συναισθηματικὴν διάθεσιν και αἱ συγκινήσεις έπηρεάζονται ἀπὸ τὰς έπιτυχίας εις τὸ σχολεῖον, τὴν ζωὴν, τὴν σωματικὴν του εύρωσίαν και τὰς διανοητικὰς και κοινωνικὰς του ικανότητας. Τὸ παιδί αντιδρᾷ ὡ ς σ ὕ ν ο λ ο ν. Δὲν ὑπάρχει αντίληψις ή διανοητικὴ εργασία χωρὶς συναισθηματικὴν τάσιν και έπιθυμίαν πρὸς δρᾶσιν, καθὼς τὰ δύο πρῶτα συνιστοῦν τὸ ενδιαφέρον.

Ὅλαι αἱ άπόψεις τῆς ανθρωπίνης έμπειρίας εισδύουν ή μία ἐντὸς τῆς άλλης, ὅπως παραστατικὰ ἀναφέρει ὁ Ἄμερικανὸς **Skinner**. Ὅλα τὰ ὄνειρα τῶν νέων, γράφει ὁ καθηγητῆς τῆς ψυχιατρικῆς τῆς Ζυρίχης **Jung**, πού έδεχόμην εις τὸ γραφεῖον μου κατὸ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, συνέπιπταν εις τὴν εἰ-

κόνα της αναζητήσεως ενός χαμένου Παραδείσου.

Αυτήν την σύνθεσιν πρὸς ἓνα ιδεώδες ζωῆς ζητεῖ ἡ σημερινὴ ἀγωγή εἰς μίαν παγκόσμιον κλίμακα. Καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἐλπιδοφόρον σημεῖον, ὅτι εἰς τὴν Πατρίδα μας τίθεται τὸ πρόβλημα καὶ μελετᾶται διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν του, μὲ ἑλληνοκρίτηρια, ποῦ θὰ ἀποτελέσουν καὶ μίαν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, ἀφοῦ ἡ σύνθεσις ἦτο ἀνέκαθεν αἴτημα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Β'

Αὐτὴ ἡ καινούργια ἀνθρωπιστικὴ ἀγωγή, ποῦ θὰ ἐνδιαφερθῆ διὰ τὸν ἄρτιον ἄνθρωπον, τὸν ἐξωπλισμένον εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν, θὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν τῆς τὰς βασικὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας τοῦ νέου ὄργανισμοῦ, τοῦ παιδιοῦ, δηλαδὴ ποῦ ἀναπτύσσεται. Καὶ μάλιστα:

α) Τὴν ἀνάγκην τῆς στοργῆς. Δὲν ὑπάρχει περίπτωσις παιδιοῦ, ποῦ νὰ ἀνεπτύχθῃ φυσιολογικῶς, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν σωματικὴν καὶ κυρίως τὴν ψυχολογικὴν του πρόοδον, χωρὶς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν π α ρ α δ ο χ ἦ ν τοῦ ἴδιου τοῦ παιδιοῦ. Δὲν εὐρέθη τὸ ὑποκατάστατον τῆς οἰκογενείας εἰς κανένα σημεῖον τῆς Γῆς. Ὁ ρόλος, τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ἡ οἰκογένεια, νὰ πάρῃ ἓνα θρέφος καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν κόσμον, εἶναι ἀπὸ τοὺς πῶς σημαντικοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Καὶ αὐτὸς ὁ ρόλος γίνεταί ἀκόμη σπουδαιότερος εἰς τὰς ἡμέρας μας. Πράγματι, ἂν ὑπάρχῃ κάποιο φάρμακον εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην θεραπευτικῆς βοήθειας, ἂν ὑπάρχῃ κάτι ποῦ θὰ συνεχίσῃ νὰ συγκιῆ καὶ νὰ συγκρατῆ τὸν κόσμον, εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἡ οἰκογένεια προσφέρει εἰς τὸ παιδί. Τὸ μέλλον τοῦ πλανήτου μας, ἡ πρόοδος ἢ ἡ καταστροφή τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῆς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, ποῦ ἡ οἰκογένεια διαμορφώνει εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Εἰ-

παν — ὁ Jung τὸ ἐτόνισεν ἐπανειλημμένως εἰς τὰ μαθήματά του περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ψυχικοῦ βίου — ὅτι ἡ μητέρα, ποῦ κινεῖ τὸ λίκνον τοῦ παιδιοῦ τῆς, κινεῖ τὸ λίκνον τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον πρέπει νὰ σωθῆ ἡ μητρικὴ ἀγκάλη. Ὡραία τὸ λέγουσιν οἱ παιδίατροί μας ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγκάλη εἶναι τὸ καλύτερον καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὸ ἰσχυρότερον θεραπευτικὸν μέσον γιὰ τὸ παιδί. Αὐτὴ ἡ μητρικὴ ἀγκάλη πρέπει νὰ διαφυλαχθῆ εἰς τὸν τόπον μας, καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸ χωριὸ καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον ἐδῶ, εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν, ὅπου τὸ παιδί ζῆ εἰς ἓνα χώρον μὲ τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους καὶ ἐνίοτε τὴν ἀπεραντοσύνην καὶ τὴν μοναξιάν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Σημαντικὴ προσφορά θὰ ἦτο ἡ βοήθεια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν, τέτοια, ὥστε ἡ μητρικὴ ἀγκάλη νὰ εἶναι ἡρεμος, στοργικὴ πάντα, ἰσορροπημένη, χωρὶς νὰ εἶναι ἀποπνικτικὴ, ἐλευθέρᾳ ἀπὸ τὸ δυσβάστακτον θάρος τοῦ κόπου καὶ τοῦ ἐναγωνίου μόχθου διὰ τὸν ἐπιούσιον, ἐλευθέρᾳ ἀκόμη ἀπὸ πλάνες, ἀγνοίαν, προκαταλήψεις, βαναυσότητος καὶ ἐνίοτε — διατί νὰ τὸ ἀποκρύψωμεν; — ἀπὸ τὴν κακομεταχείρισιν τῆς ἀνδρικῆς δεσποτείας καὶ ἐξουσίας. Χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ, ὅτι θὰ παραμεληταί ἢ θὰ ὑποκαθίσταται εἰς τὸ ἔργον του ἢ θὰ περιφρονῆται ὁ πατέρας, ὁ φωτισμένος μάλιστα πατέρας, γιὰ νὰ εἶναι ὁ νοῦς καὶ ὁ καλὸς κυβερνήτης τῆς οἰκογενείας του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ μητρικὴ ἀγκάλη τῆς πόλεως θὰ ἔχῃ πάντα τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ ἐμπόδιον τοῦ χρόνου, χάριν τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἐμπόδιον τῆς νευρικότητος καὶ τῆς ἀνησυχίας, ποῦ ἐπαυξάνεται λόγω τῶν πολλῶν ἢ ὀλίγων γνώσεων.

Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον τῆς ταχύτητος καὶ τῆς τεχνικῆς, τῆς πιέσεως τῆς ἐργαζομένης μητέρας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν περισσοτέρων κατα-

ναλωτικῶν ἀγαθῶν νὰ προσεχθῆ καὶ νὰ διαφυλαχθῆ ἡ μητρικὴ ἀγκάλη, ὄχι σὰν φιλολογικὸ προϊόν, ἀλλὰ σὰν ζωηρὰν πραγματικότητος, ποῦ ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν ζωὴν. Ἀκόμη καὶ ὅταν σβύνη ἡ διάνοια καὶ ὁ ψυχικὸς βίος κουρελιάζεται, ἀκόμη καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ τὴν μητρικὴν ἀγκαλιά. Ἄρρωστοι εἰς τὸ ψυχιατρεῖον, μελαγχολικοὶ καὶ ἀμίλητοι, ἤξευραν ὅμως νὰ προσφέρουν τὴν λέξιν Μητέρα ποῦ ἦταν γι' αὐτοὺς μιὰ ἀληθινὴ πραγματικότητα. Ἀπὸ τὰ κάγκελα ἀκόμη ἐφώναζαν, ὅταν τὴν ἔβλεπαν νὰ τοὺς ἐπισκέπτεται: Νά, ἔρχεται ἡ μητέρα μου!

Σπουδαία λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ βοήθεια πρὸς τὸ παιδί τῆς ὑπαίθρου, ἂν βοηθηθῆ καὶ στηριχθῆ ἡ μητέρα του, ἢ ὅποια μὲ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ χάσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐξ αἰτίας οἰασδήποτε βιομηχανικῆς ἢ ἀλλῆς διαμορφώσεως τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Κοντὰ εἰς αὐτὸ τὸ θέμα τῆς στοργῆς πρὸς τὸ παιδί, πρὸς ὄφελος τῆς πλήρους ἀναπτύξεώς του, εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ψυχαγωγίας καὶ τοῦ παιγνιδιοῦ του, χάριν τοῦ ὁποίου θὰ ἠμποροῦσαν, ἰδίως διὰ τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ, νὰ ἐβοηθοῦσαν καὶ τὸ σχολεῖον καὶ αἱ ἄλλαι ὀργανωμέναι κοινωνικαὶ ὁμάδες τῆς περιοχῆς.

Δευτέρα ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὴν στοργήν, εἶναι τὸ αἰσθημα ἀσφαλείας. Εἶναι μιὰ βάση, ἓνα σημεῖον ἐκκινήσεως διὰ μιάν σταθερὰν πρόοδον. Ἀσφάλεια εἰς τὸ σπίτι, εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν εὐρύτεραν κοινωνικὴν ὁμάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ζῆ τὸ παιδί. Ἐξω θρέχει, ἔξω κτυποῦν οἱ κερανοὶ, ἀλλ' ἐδῶ εἶναι «τὸ σπίτι μας», εἶναι τὸ καταφύγιον. Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, ὅτι δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ὑλικῆς ἀσφαλείας, ἀλλὰ κυρίως περὶ τῆς ἠθικῆς. Εἶναι θεβαίως καὶ ἡ πρώτη ἀπαραίτητος, τόσον μάλιστα ὅσον διὰ τὸ μικρὸν παιδί ὁ κίνδυνος καὶ αἱ δυσκολίαι λαμβάνουν διαστάσεις μεγάλας καὶ εἶναι μεγαλύτερα ἢ ἀνάγκη

τοῦ αἰσθήματος ἀσφαλείας. Ἀλλὰ «τὸ σπίτι» καὶ ἡ κοινωνικὴ ὁμάς πέριξ αὐτοῦ ὀφείλει νὰ παρέχῃ καὶ τὴν ἠθικὴν ἀσφάλειαν, τῆς ὁποίας ἔχει ἐξ ἴσου ἀνάγκην τὸ παιδί. Καὶ αὐτὴν τὴν αἰσθάνεται, ὅταν εἶναι βέβαιον διὰ τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἠθικὴν συνέπειαν τοῦ περιβάλλοντός του εἰς τοὺς κανόνας ποῦ τοῦ ἐπιβάλλουν. Μία μητέρα, λέγει ὁ διευθυντὴς ἐνὸς γαλλικοῦ ἰατροπαιδαγωγικοῦ κέντρου, ὁ Berge, μοῦ ἔστειλε ἓνα γράμμα καὶ παρεπονεῖτο, ὅτι ὁ γυιὸς τῆς ἤρχισε νὰ λέγῃ πολλὰ ψέματα. Ἐν τῷ μεταξυ, λέγει ὁ Berge, τὸ γραμματόσημον τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἦτο ἤδη μεταχειρισμένον!

Τὸ αἶσθημα τῆς ἠθικῆς συνεπειᾶς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς συνέσεως τῶν γονέων καὶ τῶν ἄλλων, πλησίον τοῦ εὕρισκομένων μεγάλων, εἶναι ἐχέγγυα διὰ τὸ παιδί· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως δικαιολογεῖται ἡ ἐπιβολὴ πειθαρχίας ἐκ μέρους τῶν μεγάλων, ἀφοῦ δι' αὐτῆς, ὅταν εἶναι λογικὴ καὶ δικαία, παρέχεται ἓνα στοιχεῖον ἀσφαλείας εἰς τὸ παιδί.

Ἐναντίον τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀσφαλείας, ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν, μάχονται ἡ στενότης τοῦ χώρου τῆς πολυκατοικίας καὶ γενικῶς τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ ὁ ἐκνευρισμὸς ὄλων συνεπειᾶς τῆς στενότητος αὐτῆς. Ἡ ρύπανσις τοῦ περιβάλλοντος, μὲ τὰς δυσμενεῖς συνεπειᾶς εἰς τὴν ὑγιάν, σωματικὴν καὶ ψυχικὴν. Τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων, τῶν εἰδήσεων καὶ τῆς δραματοποιήσεώς των, αἱ σκηναὶ βίας καὶ θαναυσότητος, ἡ πληροφόρησις τῶν παιδιῶν περὶ ὄλων τῶν ἀθλιότητων εἰς ὀλόκληρον τὸν πλανήτην μας καὶ ἡ συνωμοσία τῆς σιωπῆς, θὰ ἔλεγε κανεὶς, εἰς ὄλον τὸν κόσμον, περὶ ὄλων ἐκείνων τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια στ' ἀλήθεια συμβαίνουν εἰς τὴν Γῆν μας καὶ διὰ τὰ ὅποια θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι ὑπερήφανος τῷ ὄντι ὁ ἄνθρωπος. Μάχονται ἀκόμη ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας ἢ ἀσάφεια καὶ ἡ σύγ-

χυσίς ὡς πρὸς τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἡ κρίσις τῆς οἰκογενείας, ἡ «τυραννία τοῦ χρόνου» εἰς τὸν σημερινὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν, ἡ ἀνάπτυξις τῆς τοξικομανίας μεταξὺ τῶν νέων, πού τὴν ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς μεγάλους, ἡ ἔλλειψις ἀληθινῆς μορφώσεως, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος προσφέρει ἀσφυξίαν εἰς τοὺς νέους ἢ βιομηχανοποιήσις τῶν μορφωτικῶν στοιχείων. Ἀκόμη τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας προσβάλλεται εἰς τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς καὶ ἀληθινῆς, ἐπὶ πνευματικῶν θάσεων, συνεργασίας μεταξὺ τῶν μεγάλων, τὴν ὁποίαν συνήθως ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ ὑπονόμεισις τοῦ ἄλλου.

Διὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, χωρὶς νὰ παύουν νὰ ἰσχύουν ἀρκετοὶ παράγοντες ἀνασφαλείας, ὅπως αὐτοὶ πού ἀνεφέρθησαν, ὁ ἀπεραντος χώρος, ὁ οὐρανός, τὸ θυνὸ καὶ ἡ θάλασσα, μάλιστα εἰς τὴν πατρίδα μας, ἢ μπορεῖ νὰ γίνουιν ἐξόχως βοηθητικὰ στοιχεῖα διὰ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐξόχως ἐπικίνδυνα, ἐὰν δὲν γίνῃ ἡ κατάλληλος διαπαιδαγώγησις, ὥστε τὸ παιδί τῆς ὑπάιθρου νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ χώρου, διὰ νὰ γίνῃ ὁ τόπος του, ἡ Πατρίδα του καὶ ὄχι μία ξένη ἢ ἀφιλόξενη γῆ. Ἀκόμη νὰ συμφιλιωθῇ τὸ παιδί καὶ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος δὲν κατανατᾷ ἕνας τύραννος διώκτης, ἀλλὰ γίνεταί ἕνας ἀληθινὸς Ἄη-Βασίλης, ὁ ὁποῖος τοῦ προσφέρει θαυμασίας εὐκαιρίας δῶρων τῆς ζωῆς, πού πρέπει νὰ τὰ πάρῃ καὶ νὰ τὰ ἀξιοποιήσῃ.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ προχωρήσωμεν γοργὰ εἰς τὸ τρίτον αἵτημα διὰ τὴν ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ.

Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ δραστηριότης, ἡ δημιουργικότης. Δὲν ὑπάρχει φυσιολογικὸς ἄνθρωπος, πού νὰ θέλῃ νὰ βυθισθῇ εἰς τὴν ἀδράνειαν. Δὲν ὑπάρχει φυσιολογικὸ παιδί χωρὶς τὸ αἶσθημα τῆς δημιουργικότητος, χωρὶς τὴν ψυχικὴν ἀνάγκην τοῦ

«εὐρηκα». Ἀπὸ τὸ νήπιον πού κατῶρθωσε διὰ πρώτην φοράν νὰ βάλῃ μόνον του τὰ παπουτσάκια του, μέχρι τοῦ μεγαλυτέρου παιδιοῦ, πού ἔλυσε μόνον του ἕνα πρόβλημα, πού προσέφερε μίαν ἐξυπηρέτησιν εἰς τὸ σπίτι του, εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν κοινωνίαν, πού συνέλαθε ἕνα σχέδιον μιᾶς ὁμαδικῆς ζωῆς μὲ ἕνα εὐγενῆ σκοπὸν, πού ἐσκέφθη νὰ κάμῃ κάτι εἰς τὴν ζωὴν του, μὲγάλον καὶ ἠρωϊκόν, νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἕνα ἰδανικόν. Ὅλη αὐτὴ ἡ σειρὰ ἀποτελεῖ τὸν θρίαμβον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. «Δῶστε τροφήν, λέγει ὁ Γάλλος παιδαγωγὸς Combes, εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα πού ἐρωτᾷ, διάστημα εἰς τὰ φτερά του, ἀλλὰ καὶ τὸν κλάδον, ὅπου θὰ ἀναπαυθῇ», ὁ δὲ François de Sales, παρουσιάζει μὲ μίαν χαριτωμένην εἰκόνα, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπασχολήσεως τῶν παιδιῶν, πού εἰς τὰ κεφάλια των βομβοῦν αἱ ἰδέαι. Τὰ παρομοιάζει μὲ ἕνα μύλον, τοῦ ὁποῖου ἡ μυλόπετρα στρέφεται τρελλά. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει σιτάρι, διὰ νὰ ἀλεσθῇ, πέφτει τὸ ἀλεύρι. Ἐὰν ὅμως ἡ μυλόπετρα κινεῖται, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ σιτάρι, ἡ ταχύτης καὶ ἡ τριβὴ θερμαίνει καὶ φθείρει ἀπλῶς τὰ ὑλικά, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα καὶ ὁ μηχανισμὸς του ἀλλοιώνονται. Πόση προσοχὴ καὶ φροντίς θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε καλὸ καὶ ἀρκετὸ σιτάρι εἰς τοὺς μύλους τῶν παιδιῶν μας, γιὰ νὰ παράγεται τὸ ψωμί τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ τώρα καὶ ἀργότερα!

Ἐδῶ ἀνήκει νὰ ἀναφερθῇ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀποτυχίας εἰς τὸ παιδί. Θὰ χρειασθῇ βοήθεια καὶ ἐρμηνεία ἀπὸ τὸν μὲγάλον διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ παιδί πῶς πρέπει νὰ ἀντιμετώπισῃ μίαν οἰανδήποτε ἀποτυχίαν του, τῆς καθημερινῆς, οἰκογενειακῆς, σχολικῆς ζωῆς καὶ ἀργότερα τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς, ὥστε αὐτὴ ἢ πιθανὴ ἀποτυχία ὄχι μόνον νὰ μὴ τοῦ ὑπονομεύσῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς στηρίξεως τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ νὰ ἀποτελέσῃ μίαν πραγματικὴν πείραν, βάζει τῆς ὁποίας θὰ προχωρήσῃ καλυτε-

ρα και με πολλές και ανανεωμένες ελπίδας εις τὸ μέλλον.

Αὐτὴ ἢ δημιουργικότης τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ νέου σήμερα ἢμπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ ἀκόμη καλύτερον, ἂν προσέξωμεν καὶ τὰς θετικὰς πλευράς, ποῦ παρουσιάζει ἡ ζωὴ, δηλαδὴ τὴν ἐπισημονικὴν πρόοδον, τὴν στροφὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ἐκεῖ ποῦ ἔπαυσεν ἡ ἀρνητικὴ, ὀλισθητικὴ καὶ μηχανιστικὴ, ἀντιμετώπισις τοῦ ἀνθρώπου, τὴν δίψαν διὰ τὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, ἂν προσέξωμεν ἀκόμη τὴν αὔξησιν τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ ἀναγνωρίσιν τῆς ἀνάγκης πρὸς συνεργασίαν μετ' ὑψηλοῦς ἀνθρωπιστικοῦς στόχους.

Γ'

Εἰς τὸ βιβλίον του «ὁ ἰατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα» ὁ Βιεννέζος ψυχίατρος **Frankl** διηγεῖται τὴν πείραν του ἀπὸ τὰς φρικτὰς ἡμέρας, ποῦ ἔζησε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ "Αουσβιτς. Συμπέρασμα αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀνθρωπίνης καὶ ζωντανῆς πείρας εἶναι, ὅτι εἰς τὸ τέλος ἐκεῖνο ποῦ ἔχει σημασίαν καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἢμπορεῖ νὰ βοηθῆσθαι ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας δοκιμασίας τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς.

Αὐτὸ τὸ νόημα, ὁ σκοπός, ποῦ κάθε ἄνθρωπος ἤδη ἀπὸ τὰ παιδικὰ καὶ νεανικά του χρόνια θὰ ἀνακαλύψῃ διὰ τὴν ἰδικήν του ζωὴν, θὰ δώσῃ εἰς τὸ τέλος λύσιν εἰς τὴν κρίσιμον ἐννοιαν τῆς δημιουργικότητος καὶ δραστηριότητος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ προσωπικὸν ἔργον, ποῦ θὰ τὸ εὔρῃ μετ' ἡ συνειδησίην του ὁ κάθε νέος, εἶναι ἐκεῖνο ποῦ δίδει τὴν ἐννοιαν τῆς ἀ π ο σ τ ο λ ῆ ς εἰς τὴν ζωὴν, ἔργον μετ' ἡ προοπτικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κάθε παιδιοῦ, ποῦ αὔριον θὰ εἶναι ἕνας ἐνήλικος, μετ' ἄσκησιν

εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὀνειρῶν του καὶ τῶν ἰδανικῶν του, ποῦ δὲν περιορίζονται εἰς τὰ στενὰ καὶ ἀσφυκτικὰ ὄρια τοῦ ἰδιοῦ του ἐγῶ, ἀλλ' ἀπλώνονται καὶ ἀγκαλιάζουν τὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα, αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀληθινὰ ἀνθρώπινον συστατικόν, ποῦ σώζει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ χρειασθῆ τὸ παιδί, καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου, βοήθειαν ἀπὸ τοὺς μεγάλους, ποῦ αἰσθάνονται τὴν εὐθύνην τῆς ἀγωγῆς. Αὐτὴ ἡ βοήθεια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δημιουργικοῦ προσωπικοῦ ἔργου τοῦ ἐξελισσομένου νέου ἀνθρώπου θὰ ὀδηγήσῃ εἰς μίαν, ἐπίσης δημιουργικὴν, κοινωνικὴν προσαρμογὴν, ποῦ θὰ τὸν καθιστᾷ εὐαίσθητον εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἱκανὸν νὰ κάμῃ σχέδια πνοῆς, εὐεργετικά εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἀξιών τοῦ πολιτισμοῦ.

Αὐτὴ ἡ κοινωνικοποίησις τοῦ παιδιοῦ διὰ τῆς ὁμάδος, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐργάζεται καὶ σχεδιάζει ὁ ἴδιος, βοηθεῖ τὸ πέρασμα εἰς τὴν κοινότητα. Βοηθεῖ τὴν στροφὴν πρὸς τὸν ἄλλον, ὥστε «ὁ ἄλλος» νὰ μὴ γίνῃ τὸ ἐρέθισμα διὰ τὴν κόλασιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἀλλ' ὅπως τούναντιον ἢ πρόκλησις καὶ ἡ προσήλωσις πρὸς εὐεργετικὴν, χάριν τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος, συνεργασίαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀνακαλύψῃ τὸ παιδί τὸν Παράδεισον τῆς Ἀδελφωσύνης, τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν παιδιῶν τῆς ἴδιας τοπικῆς κοινότητος καὶ ὁμάδος, τῆς μεγαλυτέρας, τῆς Πατριδος των, τῆς εὐρυτέρας, μεταξὺ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων ὄλων τῶν λαῶν, μέσα εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κοινότητα. Καὶ τὰ παιδιὰ, ὅταν βοηθηθῶν, ξεύρουν πηγαῖα νὰ ἀναζητοῦν τὰ ἰδανικά τῆς Ἀγάπης, τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Ἀληθείας, τῆς Πίστews εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ κόσμου. Οἱ μεγάλοι, οἱ παιδαγωγοί, ἔχουν ἐδῶ ἕνα εὐρύτατον πεδῖον δράσεως. Καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν

μας, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν εἰς τὴν ἀνά-
πτυξιν πνευματικῆς καλλιιεργείας χά-
ριν τῆς νέας γενεᾶς, ἀναζητοῦμεν τοὺς
ἐμπνευστὰς ἐκείνους ἐκ τῶν ὑπευθύ-
νων πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς χώ-
ρας, οἱ ὅποιοι θὰ προσέφεραν ὑψηλοὺς
στόχους εἰς τὴν νεολαίαν.

Αὐτοὶ οἱ ἐμπνευσταὶ ἀναζητοῦνται
καὶ σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ
κόσμου, χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀποστο-
λῆς τῆς νεότητος εἰς τὸν αἰῶνα ποῦ

ἔρχεται. Δὲν θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ
στρέψωμεν ἐπιμελῶς καὶ συστηματι-
κῶς τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν ἀξίαν
καὶ τὴν προετοιμασίαν τῶν ἐμπνευσμέ-
νων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ
εἶχαν ὡς σκοπὸν τοῦ θείου των νὰ
βοηθήσουν μὲ γνώσιν, εἰλικρίνειαν καὶ
σταθερότητα τὴν ἄγνωστον ἀκόμη ἐν
πολλοῖς χώραν ποῦ εἶναι τὰ σημερινὰ
παιδιά;

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΣΤΗ ΒΗΘΛΕΕΜ

Αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ
οὐ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν (Γέν. γ' 15).

Πανάχραντη, σὲ ξύπνησε ἀπ' τὸν ὕπνο ἡ κραυγὴ
κι' ἀγριεμένη φώτισες τὴν φάτνη μὲ λυχνάρι;
Νεκρὸ τὸ φίδι κάτω ἀπὸ τοῦ βρέφους τὸ ποδάρι,
ρουμπίνια δυὸ σταγόνες ἀπ' τῆς πτέρνας τὴν πληγὴ.
Τὴν πρώτη νύχτα, ποῦ ἔφερες τὸν Λυτρωτὴ στὴ γῆ,
ὄλες τίς ὥρες, ἄγρυπνη, μετρᾶς ὡς τὴν αὐγὴ.

ΕΛ. ΜΑΪΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΔΙΚΗΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΕΚΤΡΩΣΕΩΝ

Ἡ συζήτησις γύρω ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῶν ἐκτρώσεων, ἔλαβε μορφὴν πάθους καὶ πολεμικῆς, ὥστε ἀπὸ τῆς μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην κανεῖς δὲν ἠξεύρει πλέον περὶ τίνος πρόκειται.

Ὁ καθηγητὴς Milliez, κοσμήτωρ τοῦ πανεπιστημιακοῦ συγκροτήματος Broussais - Hôtel - Dieu, καταθέτει εἰς μίαν δίκην: «Εἶμαι ἐναντίον τῆς ἐκτρώσεως, ἀλλ' εἰς συγκεκριμέναις θεραπευτικᾶς ἢ «κοινωνικᾶς» (ὅπως τὰς λέγουν) περιπτώσεις θὰ ἐσυνθηκολογοῦσα μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν συνείδησίν μου».

Ἀλλὰ, εἴτε διότι ὁ χῶρος τῆς ἐπεμβάσεώς του δὲν ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος, εἴτε διότι ὁ Τύπος παρουσίασε κακῶς (ἢ παρηρμήνευσε, ὅπως παραπονεῖται ὁ ἴδιος) τὴν μαρτυρίαν τοῦ κοσμήτορος, ἢ ἐντύπωσις τοῦ κοινοῦ εἶναι οἰκτρά: Ἀπροκάλυπτα, οἱ μεγάλοι τίτλοι τὸν φέρουν τάχα «εὐμενῶς διακεῖμενον πρὸς τὴν ἔκτρωσιν». Τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἱατρικοῦ Συλλόγου ἔφθασεν εἰς τὸ σημῆιον νὰ ἀποκηρύξη ἕνα ἀξιόλογον καθηγητὴν, ὁ ὑπουργὸς Δημοσίας Ὑγείας ἐπεμβαίνει.

Τὸ ἔμβρυον καὶ ἡ συνείδησις.

Εἰς τὴν ἰδίαν δίκην ὅπου κατέθεσεν ὁ κοσμήτωρ Milliez, ὁ καθηγητὴς Monod ὑποστηρίζει: «Τὸ ἔμβρυον δὲν ἔχει συνείδησιν». Τί εἶναι ὅμως συνείδησις, βιολογικῶς, διὰ τὸν καθηγητὴν Monod, ὁ ὁποῖος διατείνεται ὅτι τὰ πάντα εἶναι μία ἀναγκαιότης εἰς τὴν βιολογικὴν ζωὴν; Πῶς, τότε, δύναται νὰ στηρίξη τὴν κρίσιν του; Δὲν γνωρίζει ὅτι, πολὺ πλησίον του, ὁ συνάδελφός του καθηγητὴς Lacan, ἀναλύων τὴν σύστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, δὲν εὕρισκε παρά «ἀπατηλὸν λόγον τοῦ ἐγῶ» καὶ «ἀλλοτριώσιν τοῦ ὑποκειμένου», ὑπαγωγὴν εἰς ἓν εἶδος μαθηματικῶν ἐξισώσεων καὶ ἀποσίαν πάσης ἄλλης ἐννοίας πλὴν τοῦ πόνου; Ποῦ εὕρισκεται ἡ «συν-

είδησις» εἰς τὸ σύμπαν, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνονται τόσοι νέοι πανεπιστημιακοὶ καὶ μάλιστα οἱ νεώτεροι; Τὸ ἄτομον ἀναλύεται εἰς μηχανισμούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι «ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τοὺς ὁποῖους δὲν ἐξουσιάζει. Ποία συνείδησις λοιπὸν εἶναι ἀκόμη δυνατὸν νὰ ὑπάρχη καὶ τί εἶναι «συνείδησις» εἰς τοὺς ὀρίζοντας αὐτούς;

Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ κάποιος ξένος πρὸς κάθε θρησκευτικὴν ζωὴν (ἢ τοῦλάχιστον νὰ νομίζῃ ὅτι εἶναι), ὁ Jean Rostand, ποῦ ὑπενθυμίζει, ὅτι ὁ βιολόγος ματαιῶς ἔθεσε καὶ θέτει τὸ πρόβλημα τῆς συνειδήσεως ἐπὶ τοῦ βιολογικοῦ πεδίου. Αὐτὸς ὁ Rostand διετύπωσε τὴν παρατήρησιν εἰς τὸν καθηγητὴν Monod, ὅτι ἕνα ἔμβρυον εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνθρώπινον ὄν, καὶ ὅτι ἡ προσομοίωσις του πρὸς κάτι νεκρὸν εἶναι ἀδύνατος: τὸ ἔμβρυον δὲν εἶναι νεκρὸν, ἐφ' ὅσον δύναται ν' ἀναπτύσσεται.

Ὁ ἱατρὸς Jérôme Lejeune, καθηγητὴς τῆς βασικῆς γενετικῆς εἰς τὴν Faculté de Paris, ἀντικρούει τὸν καθηγητὴν Monod εἰς τὸ ἐπιστημονικώτερον πεδίου: Δὲν δύναται ὁ κ. Monod νὰ θεβαιώη ὅτι δὲν ὑπάρχει κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα ὑπὸ τοῦ πέμπτου μηνὸς τῆς κησσεως, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τοῦτο ἤδη ἀπὸ τοῦ δευτέρου μηνός. Καὶ ὁ καθηγητὴς Lejeune θέτει τὸ ἐξῆς ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ εἰς μίαν τελειῶς μεταφυσικὴν προοπτικὴν: "Ἐνα ἄτομον δὲν εἶναι ποτὲ «ᾠλοκληρωμένον», πῶς λοιπὸν ἠμπορεῖτε νὰ θεωρήσετε τὴν διακοπὴν τῆς κησσεως ὡς κανονικὴν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ὁ ἀνθρώπος ὡς ἔμβρυον δὲν εἶναι «ᾠλοκληρωμένος»;

Συγχρόνως ἡ Rénue du Praticien δημοσιεύει τὴν ἀνακοίνωσιν, ἢ ὅποια ἐγένετο εἰς τὴν Ἱατρικὴν Ἀκαδημίαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Guy Le Lorier ἐπὶ τῶν ἐμπειριῶν τῆς νομοθεσίας ἐπὶ τῆς ἀμβλώσεως, ἐκεῖ ὅπου αὕτη «ἐνομιμοποιήθη». Ἄς τὰς ἴδωμεν:

Εἰς τὴν Δανίαν, ἡ ἀμβλωσις ἐπιτρέπεται ἀπὸ τοῦ 1956 (κίνδυνος διὰ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ὑγείαν τῆς μητέρας, συνθῆκαι ζωῆς τῆς μητέρας, ἀποτέλεσμα θιασμοῦ ἢ αἱμομιξίας, προφανῆς κίνδυνος σοβαρῶν ἀνωμαλιῶν). Ἡ ἀπόφασις λαμβάνεται ἀπὸ μίαν Ἐπιτροπὴν (ψυχιάτρου, γυναικολόγου, διευθυντοῦ ἑνὸς Κέντρου διὰ τὴν προστασίαν τῶν μητέρων).

Εἰς τὴν Σουηδίαν καὶ Νορβηγίαν, ἀπὸ τοῦ 1963, νομοθεσία λίαν «φιλελευθέρα»: ἀρκεῖ ἡ γνωμάτευσις δύο ἰατρῶν.

Εἰς τὴν Μεγ. Βρετανίαν, ἄδεια ἀμβλώσεων ἀπὸ τοῦ 1968, μὲ σχεδὸν τὰς αὐτὰς αἰτιολογίας, ὅπως εἰς τὴν Δανίαν, εἰς τὰς ὁποίας προστίθεται «ἡ πιθανὴ ζημία εἰς τὰ ἤδη γεννηθέντα τέκνα» (;)

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὰ ἀποτελέσματα: παντοῦ ὅπου ἡ νομιμοποίησις τῶν ἀμβλώσεων ἀπεφασίσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ 10 ἐτῶν καὶ πλέον, τὰ περιστατικὰ νομίμου ἀμβλώσεως δὲν ἔπαυσαν ν' αὐξάνωνται: Εἰς τὴν Δανίαν ἔγιναν διπλάσια μεταξὺ 1960 καὶ 1969· πλέον τῶν διπλάσιων εἰς τὴν Νορβηγίαν μεταξὺ 1964-1969. Εἰς τὴν Βρετανίαν ἐντὸς δύο ἐτῶν (1968-1970) ἀπὸ 35.000 (μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου) εἰς 86.363. Εἰς τὴν Σουηδίαν ὁ ἀριθμὸς ἐπενταπλασιάσθη. Προσῆτι, ὁ ἀριθμὸς τῶν κρυφῶν ἀμβλώσεων παραμένει ὑψηλὸς καὶ ἀναμφιβόλως σταθερὸς πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐλευθεριότητα πού ἐθέσπισε ἡ νομοθεσία. Εἰς ὅλας τὰς ἀναφερθείσας χώρας αἱ γεννήσεις ἐμειώθησαν.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς νομοθεσίας πρὸς πλήρη ἐλευθερίαν φαίνεται ἀναπόφευκτος εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου μία ἀπαρχὴ γενικευμένης νομιμοποιήσεως ἔγινε παραδεκτὴ: Ἡ ἐξέλιξις γίνεται ἐιδικώτερον ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῶν «ψυχιατρικῶν ἐνδείξεων»,

Ἡ ἔκθεσις τοῦ ἱατροῦ Le Lorier ἐπιμένει διὰ μακρῶν ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ μαιευτῆρ-γυναικολόγος, τοῦ ὁποίου ἡ δραστηριότης ἦτο προσανατολισμένη εἰς τὴν προστασίαν καὶ βοήθειαν τῆς

ζωῆς, περνᾷ «ἀληθῆ συναισθηματικὴν κρίσιν», ὅταν πρέπη ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς διακοπῆς τῆς κυήσεως καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν ἑνὸς ἄλλου. Ἐκπέμπει ἀληθῆ κραυγὴν πανικοῦ: Ἡ ἐνδεχομένη συγκατάθεσις εἰς τὴν ἀμβλωσιν μιᾶς μερίδος τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου δὲν σημαίνει ὅτι τὴν παραδέχονται αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν πραγματοποίησίν της.

Εἶναι ἡ ζωὴ «ἕνα κακόν»;

«Τίποτε πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἀποδεικνύει — συμπεραίνει ὁ ἱατρὸς Le Lorier — ὅτι αἱ διάφοροι φάσεις τῶν ἀναφυέντων ἀπὸ τὴν ἠθελημένην διακοπὴν τῆς κυήσεως προβλημάτων, ἀντεμετωπίσθησαν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μελετοῦν τὴν μεταρρύθμισιν τῆς νομοθεσίας μας...».

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἰδικόν μας: Μία δημαγωγικὴ ἔρευνα δυναμένη νὰ συγκινήσῃ τὴν συναισθηματικότητα τοῦ κοινοῦ εἶναι εὐκολός, ἐνῶ ἡ βαθεῖα πραγματικότης τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος ἔχει ἄλλην εὐρύτητα. Λέγουν: Ἡ ἀμβλωσις δὲν εἶναι λύσις, ἐπιβάλλεται ἡ μύησις εἰς τὴν χρῆσιν τῶν προφυλακτικῶν. Ἡ φόρμουλα δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος· καθιστᾷ τὴν γέννησιν καὶ τὴν ζωὴν ἕνα κακόν πού πρέπει ν' ἀποφεύγεται. Αὐτὸ πού ἀπαιτεῖται εἶναι καλλιέργεια ὀλοκλήρου τοῦ ἀτόμου καὶ ὄλων τῶν ἀτόμων, ἡ ὁποία νὰ δεῖχνη μὲ ἀλήθειαν καὶ μὲ συνέπειαν τί εἶναι ἡ ζωὴ, τί εἶναι νὰ δίνῃ κανεὶς ζωὴ. Τί σημαίνει νὰ ζῆ κανεὶς καὶ ν' ἀγαπᾷ. Αὐτὸ ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, οὔτε μὲ τὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς νόμου, οὔτε ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ ἔκτρωσις δὲν θὰ καταστῇ π ο τ ἔ λύσις, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν μάθουν γιατί ζοῦν, γιατί δαιωνίζουσι τὸ γένος των προσφέροντες ζωὴν εἰς νέα πλάσματα. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλευθέρως συνειδήσεως θὰ καθορίσῃ τὴν πειθαρχίαν τῆς ὑπάρξεως, πού ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὸ ἐιδικόν αὐτὸ θέμα, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε ἠθικὸν ἀνθρώπινον πρόβλημα.

JEAN DE FABRÈGUES

Μετάφρασις: Κ. Α. ΚΑΛΛΙΚΟΥΝΗ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

Β'

Η ΑΡΧΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν προγενεστέρων αὐτῆς ἐποχῶν, εἶναι μία νέα τέχνη, μὲ ἰδίαν τεχνοτροπίαν καὶ ἴδια χαρακτηριστικά. Τὸ πρόβλημα εἶναι πῶς ἐδημιουργήθη αὐτὴ ἡ νέα τέχνη, πῶς ἀνemίχθησαν διάφορα χαρακτηριστικά, ὥστε ν' ἀποτελέσουν μίαν νέαν τεχνοτροπίαν. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ μελετήσωμεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς τῆς τέχνης, διὰ νὰ τὴν κατανοήσωμεν καλλιτέρον.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη δὲν ἐδημιουργήθη αὐτομάτως, ἀλλὰ θαυμασίως, καὶ ἐξελίχθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Κατ' ἀρχὴν ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται μέσα εἰς τὸ εἰδωλολατρικὸν περιβάλλον, ὅπου ἔζων οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, καὶ ὅπως ἦτο φυσικὸν ἐμιμήθη τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης τῆς τότε ἐποχῆς. Οἱ πρώτοι Χριστιανοὶ καλλιτέχναι ἐσπούδασαν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς των, ἐκεῖ ἔμαθαν τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ μεθόδους τῆς τέχνης των, τὴν ὁποίαν ἐφρόντισαν νὰ ἐμποτίσουν μὲ τὸ νέον χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ νὰ ἐξυπηρετήσουν οὕτω τὰς ἀνάγκας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ λατρείας.

Ἀρχικὸν κίνητρον πρὸς δημιουργίαν τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἀπετέλεσεν ἡ ἀνάγκη τῆς διακοσμῆσεως τῶν κατακομβῶν, τῶν εὐκτηρίων οἴκων καὶ κατοπιν τῶν ναῶν. Ἡ τέχνη ἦτο ἀπαραίτη-

τος διὰ τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν, ὅπως ἦτο καὶ διὰ τοὺς εἰδωλόλατρους καὶ τοὺς ἀνθρώπους κάθε θρησκείας. Ἀνέκαθεν οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν τῆς τέχνης, διὰ νὰ ἐκφράσουν τὰς θρησκευτικὰς τῶν ιδέας καὶ τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα καὶ νὰ διακοσμήσουν τοὺς ναοὺς των. Τῆν ἀνάγκην αὐτὴν ἠσθάνθησαν καὶ οἱ πρώτοι Χριστιανοί. Κατ' ἀρχὴν ἐχρειάσθησαν τόπους κοινῆς λατρείας. Πρὸς τοῦτο ἐδανείσθησαν τὸ σχῆμα τῆς βασιλικῆς ἀπὸ τὰ δημόσια ρωμαϊκὰ οἰκοδομήματα, διὰ νὰ κατασκευάσουν τοὺς ναοὺς των. Ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐχρησιμοποίησαν θέματα τῆς εἰδωλολατρικῆς ζωγραφικῆς, διὰ νὰ διακοσμήσουν τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καὶ κυρίως τὰς κατακόμβας, μὲ χριστιανικὸν πάντοτε πνεῦμα καὶ νόημα.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἡ χριστιανικὴ πίστις εὐρίσκετο ἐν διωγμῷ, οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐτόλμων νὰ παραστήσουν χριστιανικὰ θέματα εἰς τὰς οἰκίας των καὶ τοὺς τόπους τῆς λατρείας. Διὰ τοῦτο ἔπαιρναν σχήματα καὶ μορφὰς ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς των, ὅπως γεωμετρικὰ σχέδια, κληματίδες, πτηνὰ καὶ ζῶα, ἀγροτικὰς καὶ κυνηγετικὰς σκηνὰς, ρωπογραφίας καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Σπανιώτερα ἦσαν τὰ θέματα ἀπὸ τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Ἡ χρησιμοποίησις πολλῶν σχημάτων καὶ θεμάτων τῆς εἰδωλολατρικῆς τέχνης ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς καλλιτέχνους δὲν σημαίνει τυφλὴν μίμησιν καὶ ὑποτάγην

εις την ειδωλολατρείαν. Καίτοι τὰ θέματα ὁμοιάζουν, ὅμως εἶναι καταφανῆς ἡ διαφορά μεταξύ ειδωλολατρικῆς καὶ χριστιανικῆς τέχνης. Ἐδῶ ἀπουσιάζει ἡ χλιδῆ, ἡ πολυτέλεια τῆς ειδωλολατρικῆς τέχνης, ἕνα νέον πνεῦμα ἐμψυχώνει τὰ χριστιανικὰ ἔργα, μιὰ πρωτόγονος μὲν ἀπὸ ἀπόψεως τέχνης, ἀλλὰ ρωμαλέα καὶ ἐντόνως χριστιανικὴ πνοή.

Ἐπειτα τὰ ειδωλολατρικὰ θέματα ἔχουν τώρα ἄλλον χαρακτήρα, ἄλλο νόημα, ἀλληγορικόν, συμβολικόν. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἔκαμαν εὐρέως χρῆσιν συμβολικῶν καὶ ἀλληγορικῶν μορφῶν, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τοὺς ειδωλολάτρας καὶ νὰ ἐκφράζουν μυστικῶς τὰς θρησκευτικὰς τῶν ιδέας. Ὁ ταῶς ἦτο σύμβολον τῆς ἀθανασίας, ὁ φοῖνιξ τοῦ παραδείσου, ἡ ἄγκυρα τῆς ἐλπίδος, ἡ ναὺς τῆς Ἐκκλησίας κ.λ.π. Ὁ Χριστὸς παρίστατο ὡς Ὁρφεὺς παίζων τὴν λύραν καὶ ἐξημερώνων τὰ ζῶα, ἀλληγορικὴ ἔκφρασις τῆς ἐλληνιστικῆς καὶ ἐξημερωτικῆς δυνάμεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος. Ἄλλοτε παρίστατο ὡς ἄμνος ἢ ὡς ποιμὴν φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ ἀπολεσθὲν πρόβατον (παράστασις ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν μοσχοφόρον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄλλας ειδωλολατρικὰς παραστάσεις). Ἄλλοτε παρίστατο ὡς ἰχθύς, διότι τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀποτελοῦν τὰ ἀρχικὰ προσωπίδια τοῦ Χριστοῦ (Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτῆρ). Ἐπειτα προσετέθησαν καὶ μερικαὶ σκηναὶ ἀπὸ τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε ὁμοιάζουν μὲ μυθολογικὰς σκηνὰς διὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται ὑπόνοιαι εἰς τοὺς ειδωλολάτρας. Ἔτσι ἡ χριστιανικὴ τέχνη ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς θήματα ἔλαθε συμβολικὸν χαρακτήρα.

Ἡ χριστιανικὴ τέχνη δὲν ἐμιμήθη μόνον τὴν ἐλληνιστικὴν τέχνην. Ἐδανείσθη καὶ πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν τέχνην, κυρίως τὴν ἀρχιτεκτονικὴν (ρυθμὸς βασιλικῆς, κίονες κ.λ.π)· καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν τέχνην (θόλοι, καμπύλες, τόξα, μυστικισμός). Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀνέμιξε μὲ θαυμάσιον τρόπον, ὥστε νὰ δημιουργηθῆ κάτι ἐντελῶς νέον, πρωτότυπον καὶ ἱκανὸν νὰ

ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας τῆς νέας πίστεως. Συνεκτικὸς δεσμὸς ὄλων αὐτῶν τῶν στοιχείων εἶναι ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἡ ὁποία μεταμορφώνει ὅλα καὶ τοὺς δίδει πνευματικὸν περιεχόμενον. Κέντρον ἀναμείξεως τῶν ἐλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ ἀνατολικῶν ἐπιδράσεων ἦτο κυρίως ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ ὁποία ὑπῆρξε πράγματι μιὰ χοάνη, ὅπου συνεκεντρώθησαν καὶ ἀφομοιώθησαν ὅλα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἐπομένως καὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

★ ★ ★

Ἄπαξ καὶ διεμορφώθη καὶ ἀπέκτησε τὰ βασικὰ τῆς χαρακτηριστικῆς ἢ βυζαντινῆς τέχνης, καὶ τοῦτο ἔγινε κυρίως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ἄρχ. αἰῶν μ.Χ.), δὲν ἔμεινε ἀνεξέλικτος. Πολλοὶ τὴν κατηγόρησαν ὅτι ἔμεινε ἐπὶ αἰῶνας στατικὴ, ἀμετάβλητος, χωρὶς ἀνανέωσιν. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας αὐτῆς φανερώνει ὅτι ἔχομεν μίαν διαρκῆ πάλιν τῶν διαφόρων ἐπιδράσεων, ἐλληνικῶν καὶ ἀνατολικῶν, μίαν συνεχῆ ἐξέλιξιν καὶ πολλὰς ἀνανεωτικὰς προσπαθείας καὶ ἀναγεννήσεις.

Ἐν πρώτοις ἡ παλαιοχριστιανικὴ τέχνη διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν καθαυτὸ βυζαντινὴν καὶ ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὴν ἐλληνιστικὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς τῆς καὶ δὴ πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τῆς διακοσμῆσεως τῶν οἰκιῶν τῆς Πομπηίας. Ἡ γενομένη πρὸ ἐτῶν ἀποκάλυψις τῶν ψηφιδωτῶν τῆς καταστραφείσης ἀπὸ τὴν λάβαν τοῦ Βεζουβίου ρωμαϊκῆς αὐτῆς πόλεως, ἀπέδειξε τὴν ἐντονὸν ὁμοιότητα τῶν ειδωλολατρικῶν καὶ διακοσμητικῶν ζωγραφικῶν ἔργων πρὸς τὰ ἀνάλογα τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Ἐπειτα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας δὲν ἔχομεν μίαν ὁμοιόμορφον χριστιανικὴν τέχνην, ἀλλὰ πολλὰς παραλλαγὰς κατὰ τόπους. Εἰς τὴν Ἀνατολήν (Αἴγυπτος, Συρία, Μ. Ἀσία) ἔχομεν ἐντονωτέραν τὴν ἐπίδρασιν τῆς τέχνης τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐνῶ εἰς τὴν Δύσιν (Ἑλλάς, Ἰταλία)

περισσότερα έλληνορωμαϊκά στοιχεία.

Με την πάροδο του χρόνου τὰ ανατολικά και τὰ έλληνιστικά στοιχεία θά συγχωνευθοῦν εἰς τὸ Βυζάντιον (τὴν Κωνσταντινούπολιν) καὶ θά διαμορφωθῆ ὁ τύπος τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἄλλὰ καὶ τότε πάλιν ἡ τέχνη δέν θά μείνῃ στάσιμος. Καὶ τοῦτο διότι τὰ δύο κύρια καὶ ἀντίθετα στοιχεία τῆς βυζαντινῆς τέχνης, τὰ έλληνικά καὶ τὰ ανατολικά θά εὑρίσκωνται εἰς συνεχῆ πάλιν ἐπικρατήσεως καὶ θά προκαλοῦν ἀντιδράσεις καὶ ἀνανεωτικὰς τάσεις. Ἡ εἰκονομαχία π.χ. (8ος-9ος αἰών) ἐμπνέεται κατὰ θάθος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὁποῖον ρέπει πρὸς τὴν ἀπεικονικὴν λατρείαν, ἤτοι τὴν διακόσμησιν τῶν ναῶν με ἀραβουργήματα καὶ σχηματικὰς μορφάς.

Ἡ εἰκονομαχία ἐπηρεάσθη πολὺ, ὡς γνωστὸν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας. Εἰς τὴν τέχνην ἔφερε μερικὰ διακοσμητικὰ στοιχεία, ἀλλὰ βασικῶς ἀπετέλεσεν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς καὶ ἐπέφερεν μίαν προσωρινὴν κατὰπτωσιν καὶ παρακμῆν. Ἄλλὰ εἰς τὸ τέλος ἐπεκράτησε τὸ έλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ τέχνη ἀναβαπτισθεῖσα εἰς τὰς έλληνικὰς παραδόσεις, ἐγνώρισε νέαν ἀκμὴν ἐπὶ Μακεδόνων (9ος-10ος αἰών) καὶ κατόπιν ἐπὶ Κομνηνῶν (12ος αἰών), τέλος ἐπὶ Παλαιολόγων (14ος-15ος αἰών) ἔχομεν νέαν στροφήν εἰς τὰ κλασσικὰ πρότυπα, ἀναγέννησιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν με παράλληλον ἀναγέννησιν τῆς τέχνης, ἡ ὁποία μάλιστα προηγήθη καὶ ὑπῆρξε πρόδρομος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ 15ου αἰῶνος. Λέγεται μάλιστα ὅτι, ἐὰν δέν ἐπιπτεν ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους (τὸ 1453) θά εἴχομεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν σημαντικὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, διάφορον μὲν ἄλλ' ἰσαξίαν πρὸς τὴν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι κάθε ἀνανέωσις καὶ ἀναγέννησις τῆς τέχνης εἰς τὸ Βυζάντιον συνέπεσε με παράλληλον ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Ἡ έλληνικὴ ἐπίδρασις θά ἐπηρεάσῃ πρῶτον τοὺς διακοσμητὰς τῶν χειρογράφων, οἱ ὁποῖοι

ἔχουν περισσότερὰν ἐλευθερίαν, καὶ κατόπιν τοὺς ἀγιογράφους. Εἰς τὰ χειρογραφα θλέπομεν εἰκόνας με ἀρκετὸν ρεαλισμόν, πλαστικότητα καὶ κάλλος, συχνὴν χρῆσιν τῆς ἀλληγορίας καὶ τῆς προσωποποιήσεως. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν έλληνικὴν καὶ κυρίως τὴν έλληνιστικὴν τεχνοτροπίαν. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ θά εἰσαχθοῦν κατόπιν καὶ εἰς τὰς ἀγιογραφίας καὶ θά παραμερίσουν τὴν ανατολικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ προοπτικὴ κάμει τὴν ἐμφάνισιν τῆς, τὸ θάθος διακοσμεῖται με ἀρχιτεκτονήματα, θράχους, τοπία κ.λ.π. Εἰς τὸ τέλος ἡ σύγχρονος ἐποχὴ καὶ ἡ λαϊκὴ παράδοσις θά δώσουν πολλὰ θέματα καὶ στοιχεία ἐμπνεύσεως εἰς τοὺς καλλιτέχνας.

Ἐπειτα δέν ἔχομεν πλήρη ὁμοιομορφίαν εἰς τὴν τεχνοτροπίαν ὄλων τῶν καλλιτεχνῶν. Βεβαίως μερικοὶ κανόνες ἀπὸ τὴν πείραν καὶ τὴν παράδοσιν ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς τὸ τέλος καὶ ἐπέβαλον κάποιαν ὁμοιομορφίαν εἰς τὴν διάταξιν τῶν εἰκόνων ἐντὸς τῶν ναῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν παράστασιν τῶν μορφῶν τῶν Ἁγίων.

Οἱ κανόνες αὐτοὶ περιλαμβάνονται, ὡς γνωστὸν, εἰς τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων «Ἐρμηνεῖα ζωγράφων», τὸ ὁποῖον ἐγράφη πιθανῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων. Ἄλλὰ οἱ κανόνες αὐτοὶ δέν ἐδέσμευον ἀπολύτως τὴν ἐλευθερίαν τῶν καλλιτεχνῶν. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἔχομεν βασικῶς δύο μεγάλας κατηγορίας ζωγράφων, δύο τεχνοτροπίας, τὴν Κρητικὴν με ἔντονον ἰνατολικὴν ἐπιρροὴν καὶ τὴν Μακεδονικὴν με περισσότερὰν έλληνικὴν ἐπίδρασιν.

★ ★ ★

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη. Ἡ μετὰ τὸ 1453 περίοδος τῆς βυζαντινῆς τέχνης καλεῖται Μεταβυζαντινὴ. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἔχομεν ἐξέλιξιν καὶ ἀνανεωτικὰς προσπαθείας, προερχομένης ἀφ' ἐνός

ἀπό τὴν ἐπίδρασιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς παραδόσεως.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ἡ βυζαντινὴ τέχνη καλλιιεργεῖται εἰς τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναοὺς τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ. Βασικῶς συνεχίζεται ἡ βυζαντινὴ παράδοσις τῆς Κρητικῆς τέχνης, ἀλλὰ πολλοὶ ἁγιογράφοι Κρήτες καὶ Ἑπτανήσιοι, σπουδάζουσι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν τέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐξωραϊζοῦσι τὰ πρόσωπα, τὰ κάμουν περισσότερον φυσικά. Ἄλλοι πάλιν λαϊκοὶ ἁγιογράφοι ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, παριστοῦσι τὰ πρόσωπα τῶν Ἀγίων μὲ ἐνδύματα τῆς ἐποχῆς των, προσθέτουσι σκηνὰς καὶ θέματα τοῦ λαϊκοῦ θίου ἢ εἰκόνας ἐμπνεομένας ἀπὸ λαϊκὰς παραδόσεις. Ἡ λαϊκὴ αὕτη τεχνοτροπία ἀντικατοπτρίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὰς καλλιτεχνικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς τῆς δουλείας. Οἱ περισσότεροι ναοὶ τῆς ἐποχῆς εἰς κωμοπόλεις καὶ εἰς μονὰς, πολλοὶ τῶν ὁποίων σώζονται μέχρι σήμερον, ἀποτελοῦσι κλασσικὰ μνημεῖα τῆς τέχνης τῆς Τουρκοκρατίας. Χαρακτηριστικὴ δὲ ἔνδειξις τῆς μελαγχολικῆς διαθέσεως τῶν ραγιαδῶν εἶναι ἡ χρησιμοποίησις σκούρων καὶ σκοτεινῶν χρωμάτων καὶ πολλῶν ἀσκητικῶν μορφῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πολλοὶ καλλιτέχνη ἀπογράφουσι τὰ ἔργα των μὲ τὴν ὑπογραφὴν «χειρ τάδε ἐποίησιν», ἐνῶ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν οἱ καλλιτέχνη δὲν ὑπέγραφον τὰ ἔργα των, παρέμενον ἀφανεῖς καὶ ἀνώνυμοι, ἀπλοὶ καὶ ταπεινοὶ ὑπηρετοὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς τέχνης. Ἦδη μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δύσεως οἱ καλλιτέχνη ἀποκοτοῦν προσωπικότητα καὶ προσωπικὸν ὕφος, καὶ διὰ τοῦτο ὑπογράφουσι τὰ ἔργα των.

Ἡ μεταβυζαντινὴ καλλιτεχνικὴ παράδοσις συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἕως σήμερον, ἀποβλέπει δὲ κύριως εἰς τὴν διακόσμησιν ναῶν καὶ μονῶν. Οἱ καλλιτέχνη ἐμπνέονται βασικῶς ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ πολλοὶ ἐπηρεάζονται καὶ ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν

καὶ τὴν σύγχρονον τέχνην καὶ προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουσι νέας μορφὰς καὶ νέαν τεχνοτροπίαν. Ἄλλοι ἀντιθέτως παραμένουσι σταθερῶς προσηλωμένοι εἰς τὴν παράδοσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκουσι πνευματικὸν κάλλος καὶ θάθος, θεωροῦν δὲ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς τέχνης ὡς ἐπικίνδυνον καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ὑπερβατικὸν χαρακτήρα τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἔτσι διεμορφώθησαν δύο κύρια σχολαὶ καλλιτεχνῶν, οἱ προοδευτικοὶ ἢ μοντέρνοι καὶ οἱ συντηρητικοὶ ἢ παραδοσιακοὶ.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλάκις οἱ προοδευτικοὶ καλλιτέχνη εἰσάγουσι ξένα στοιχεῖα εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην καὶ τὴν παραμορφοῦν. Οἱ λίαν συντηρητικοὶ πάλιν, δημιουργοῦσι μορφὰς, αἱ ὁποῖαι δὲν συγκινοῦν πλέον τὸν λαόν, διότι ἀνήκουσι εἰς παλαιὰς ἐποχὰς, ἐπιμένουσι μὲ φανατισμόν εἰς τὰς παλαιὰς ιδέας καὶ τεχνοτροπίας, ἐνῶ ἡ ζωὴ ἀλλάζει, ἐξελίσσεται. Ἦδη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἔχομεν κάποια ἐξέλιξιν. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι πρόοδος ἢ ἐπάνοδος εἰς τὴν πρὸ τῆς δουλείας βυζαντινὴν παράδοσιν, ὅσον σημαντικὴ καὶ ἂν εἶναι αὕτη, διότι δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ σύγχρονον καλλιτεχνικὸν αἶσθημα.

Παρόμοιον πρόβλημα ἔχει δημιουργηθῆ καὶ μὲ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν τοὺς ὀπαδοὺς τῆς παραδόσεως (μονοφωνία) καὶ τοὺς προοδευτικούς (τετραφωνία). Καμμία πλευρὰ δὲν ἔχει δίκαιον. Οἱ φανατισμοὶ καὶ τὰ ἄκρα εἶναι καταδικαστέα. Ἡ μέση λύσις εἶναι ἡ ὀρθή. Δὲν μᾶς ἀρέσει πλέον ἡ παλαιὰ μακρόσυρτος μελωδία μὲ τὰς ρινοφωνίας καὶ τὸ νανανὲ κ.λ.π., οὔτε καὶ ἡ εἰσαγωγή τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς διότι δὲν ταιριάζουσι. Αὐτὸ ἀκριβῶς θέλομεν καὶ εἰς τὴν ἁγιογραφίαν: συνδυασμὸν τῆς παραδόσεως μὲ νέα στοιχεῖα, ἀλλὰ τὸ κύριον θάρος θὰ ἔχη ἡ παράδοσις, διὰ νὰ μὴ ἀλλοιωθῆ ὁ χαρακτήρ τῆς τέχνης καὶ νὰ ἀξιοποιηθῶσι τὰ πλούσια στοιχεῖα τῆς μακραίως καὶ πολυτίμου καλλιτεχνικῆς παραδόσεως.

Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Πρωταρχικό σχέδιο στην έρευνά μας ήταν να παρουσιάσουμε τη βιβλική άποψη για την υγεία. Αναγκασθήκαμε να το εγκαταλείψουμε, διότι υποχρεωθήκαμε να παραδεχθούμε, ότι η Βίβλος δεν παρέχει θεωρία για την υγεία ή για την ασθένεια. Στην εργασία του επί της θεραπείας δια της πίστεως ο Georges Ctesry λέγει ότι η μοναδική προσπάθεια προβληματισμού επί του πόνου που υπάρχει στη Βίβλο, το βιβλίο του Ίώβ, δεν βλέπει την ασθένεια με την προοπτική ενός προβλήματος, για το οποίο θα έπρεπε να αναζητήσουμε ορθολογική έρμηνεία. Δεν μπορούμε να θυγάλλωμε από τη Βίβλο μία έννοια για την υγεία ή την ασθένεια. Δεν γνωρίζει τον αφαιρετικό τρόπο του σκέπτεσθαι, με τον οποίο έχουμε συνηθίσει. Ανατρέχει πέρα από τα άνηρωπινα φαινόμενα, στα όποια αναφέρονται οι θεϊκές επιστήμες, στον ίδιο τον άνθρωπο με τη θαθεία και συγκεκριμένη του πραγματικότητα, της οποίας η ουσία εύρίσκειται στη σχέση του με το Θεό. Δεν πρόκειται στη μελέτη που κάνουμε να αναπτύξωμε παράλληλα με τις βιολογικές αντιλήψεις της υγείας (όπως παραδείγματος χάριν αυτή της διατήρησης ενός συνόλου βιολογικών συνισταμένων), τις ψυχικές ή κοινωνιολογικές αντιλήψεις, μία αντίληψη περί της υγείας χρωματισμένη με χριστιανικές σκέψεις ή αισθήματα. Άλλ' άπλως θ' ακούσωμε τη Βίβλο και θά ξεχωρίσωμε εκείνο που μάς λέγει ο λόγος του Θεού. Αυτό άπαιτεί έξ άρχης έκ μέρος μας διάθεσι, άγκαζάρισμα της προσωπικότητός μας που ή Βίβλος άποκαλεί μετάνοια και που πρέπει να πάρωμε με

την κατά γράμμα έννοια του όρου: παραδοχή δηλαδή άπόψεως περί της υγείας πέρα από τις συνηθείς άπόψεις μας, τους τρόπους και τά σχήματα σκέψεως με τά όποια έχομε συνηθίσει να βλέπωμε τό πρόβλημα. Έμπρός στην Άγία Γραφή δεν μπορούμε να έχωμε στάσι καλοκάγαθου άκροατού, που άκούει με προσοχή για μία ώρα χωρίς γι' αυτό τό λόγο ν' άφήνη την ζέγνοιαστη στάσι του θεατού. "Αν κάναμε έτσι, ίσως να μην ακούωμε αυτό που πραγματικά μάς λέγεται. "Αν ή Βίβλος όμιλή για την υγεία στο πλαίσιο της αντίληψέως της για τον άνθρωπο, δεν πρόκειται για μία γενική άποψη ή ένα γενικό πρόβλημα, αλλά για μένα τον ίδιο. *Tua res agitur*. Σ' ένα τεύχος περί της άμαρτίας, ο καθηγητής Th. Sperry αναφέρει πώς σ' ένα Ιατρικό συνέδριο ένας έκλεκτός όμιλητής εκθέτει για τον καρκίνο. Περιγράφει την γένεσι της ασθeneίας, χαράσσει με σύντομες και άκριβείς γραμμές τά άρχικά συμπτώματα. Ένας νέος Ιατρός εύρίσκειται στην αίθουσα ήλθε σ' αυτό τό συνέδριο με τη χαρά μίας Ιατρικής σταδιοδρομίας καλά ξεκινημένης και την προοπτική ενός λαμπρού μέλλοντος. Άκούει, και ένα αίσθημα άνησυχίας τον πλημμυρίζει. Άναγνωρίζει πολύ καλά αυτά τά συμπτώματα που περιγράφει ο όμιλητής' είναι άρκετά καλός Ιατρός για να καταλάβη ότι τά διέκρινε στον ίδιο τον έαυτό του. "Έπειτα, έκπλήττεται με τον τρόπο με τον όποιο ο όμιλητής εκθέτει τό θέμα του και αντιλαμβάνεται ότι δεν είναι δυνατόν να γνωρίζη αυτές τις λεπτομέρειες, εάν δεν τις έχη ζήσει ο ίδιος. Ένώ οι άλλοι ειδικοί κρατούν

σημειώσεις, ένας διάλογος πάνω στην ίδια τη θάσι της ζωής και του θανάτου λαμβάνει χώρα σ' αυτή την αΐθουσα μεταξύ των δύο ανδρών. Ήν η Βίβλος όμιλη για την υγεία, όμιλη για μās τους ίδιους και απέναντι σ' αυτά που λέγει, δέν έχομε τη δυνατότητα έκλογής παρὰ ανάμεσα στην απόρριψη ή την άποδοχή, τὸ σκάνδαλο ή την πίστι, την άρνησι νά μās αντιμετωπίζουν κατ' αυτόν τὸν τρόπο ή, αντίθετα, αυτό που εύχαριστως θά χαρακτηρίζαμε με τὸν όρο της «άναγνωρίσεως». Διότι, όσο λίγο γνωρίζει ή Βίβλος τὸν άφαιρετικό τρόπο του σκέπτεσθαι όσον άφορᾶ τὴν υγεία, έξ ίσου λίγο τὸν γνωρίζει όσον άφορᾶ τὸ άνθρωποειδωλο. Δέν μās όμιλεϊ για μιᾶ αντίληψι περι τοῦ ανθρώπου, αλλά για τὸ ζωντανό άνθρωπο, όσο αληθινό είναι ότι ο Θεός δέν είναι μιᾶ ιδέα οὔτε ο Θεός τῶν νεκρῶν, αλλά ο αληθινός Θεός, ο όποιος στο πρόσωπο του Ἰησοῦ Χριστοῦ συναντᾶ τὸν πραγματικό άνθρωπο.

Ἡ Βίβλος μās θέτει έμπρός στα γεγονότα. Τὸ κεντρικό γεγονός από τὸ όποιο όλα τὰ άλλα παίρνουν τὴ σημασία των και τὸ φῶς των είναι τὸ πρόσωπο του Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο, κεφ. θ', απέναντι σ' έναν έκ γενετῆς τυφλό, μπροστά στον όποιο έτέθη για τούς μαθητᾶς δλόκληρο τὸ σύμπλεγμα τῶν προβλημάτων που προβάλλουν όσον άφορᾶ τὴν υγεία, ο Ἰησοῦς Χριστός λέγει: «Εἶμαι τὸ Φῶς του κόσμου». Και είναι αληθές. Αυτό είναι τὸ γεγονός που διαπιστώνομε: σ' αυτό φωτίζονται τὰ προβλήματα που άφοροῦν τὴν ύπαρξί μας, φωτίζεται αὐτὴ ή ίδια. Για νά τὸ εἰποῦμε απλούστερα, δέν είναι θεωρία για τὴν υγεία αυτό που μπορούμε νά εξαγγειλωμε, αλλά δέν μπορούμε νά κάνωμε παρὰ ένα πράγμα: νά εξαγγειλωμε τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Σ' Αυτόν και μόνον μπορούμε νά διακρίνωμε τὴ σημασία και τὴν έννοια της δικῆς μας ύπαρξεως και τῶν προβλημάτων που συνδέονται μ' αὐτήν.

Ἡ Βίβλος δέν πλησιάζει λοιπόν τὸ πρόβλημα της υγείας άπομονώνοντάς το, για νά τὸ μελετήση στο πλαίσιο τῶν ψυχσωματικῶν δεδομένων του ανθρώπινου οργανισμού' αυτό είναι έργο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Θεωρεϊ τὸ πρόβλημα αυτό από τὴν άποψι της ολόκληρος της ανθρωπίνης ζωῆς και έν Χριστῶ έμφανίζεται τὸ γεγονός ότι δέν ύπάρχει άνθρωπος μόνος, άλλ' ότι ο άνθρωπος ύφίσταται μόνον σε σχέσι με τούς άλλους. Ἀπό τις πρώτες σελίδες της Βίβλου βλέπομε ότι προέρχεται από τὸ Θεό. Είναι κατ' εικόνα Του και στη χριστιανική αντίληψι βλέπομε ότι ή ανθρωπότητα πρέπει νά ύπάρχη για τὸ Θεό. Για νά αναφέρω τὸν Ἄγ. Αὐγουστίνου: «Κύριε, μās δημιούργησες για Σένα και ή καρδιά μας είναι ανήσυχη μέσα μας μέχρις ότου αναπαυθῆ σε Σένα». Ἡ καλύτερη απεικόνισις αὐτοῦ του γεγονότος είναι τὸ τρίγωνο, στο όποιο βλέπομε τὸν έαυτό μας σε σχέσι με τὸ Θεό, που σχηματίζει τὴν κορυφή και ὅπου στη θάσι, στο αντίθετο του μέρους όπου εύρισκόμεθα, εύρίσκεται ο πλησίον.

Τὸ δεύτερο γεγονός που έμφανίζεται έν Χριστῶ και τὸ όποιο μās παρουσιάζει ή Βίβλος, είναι ότι αὐτὴ ή σχέσις μέσα στην όποία δημιουργηθήκαμε έχει διακοπή' είναι τὸ γεγονός της «διακοπῆς σχέσεως». Αυτό τὸ γεγονός παρουσιάζεται από τις πρώτες σελίδες της Βίβλου, όπου ή ύπαρξίς μας έμφανίζεται στο φῶς τῶν δύο έρωτημάτων, τῶν δύο πρώτων έρωτημάτων της Βίβλου που τὴν διατρέχουν μέχρι του τέλους της: «Που εἶσαι;» δηλαδή που εἶμαι σε σχέσι με τὸ Θεό και «που εἶμαι ο άδελφός σου;» και ή απάντησις έμφανίζεται στα πόδια του Σταυροῦ: δέν εἶμαστέ σε σχέσι με τὸ Θεό εκεί που έπρεπε νά εἶμαστέ και ο πλησίον δέν μπορεί νά είναι σε σχέσι με μās εκεί που έχει τὸ δικαίωμα νά είναι.

Αὐτὴ τὴ βιβλική αντίληψι περι τοῦ ανθρώπου στη διακοπείσα σχέσι του, τὴν εξέφρασε ο Antoine de Saint-Exupéry με τὸ λεπτό του χιούμορ, στο βιβλίό του: «Ὁ μικρός Πρίγκηψ». Στὴν

άρχη, για τὸ πρῶτο ἐρώτημα, ὅταν μᾶς δείχνη τὸ μικρὸ πρίγκηπα νὰ ρωτᾷ τὸ ἄνθος μιᾶς ἐρήμου: «Ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι;» καὶ νὰ τὸ κἀνῃ ν' ἀπαντᾷ: «Νομίζω ὅτι ὑπάρχουν, ἀλλὰ δὲν ξέρεи κανεὶς ποτὲ ποῦ νὰ τοὺς θρῆ, τοὺς σπρώχνει ὁ ἄνεμος, δὲν ἔχουν ρίζες, αὐτὸ πολὺ τοὺς ἐνοχλεῖ». Ἔχομε χάσει τὴ σχέση μετὰ τὸ ἔδαφος τῆς ζωῆς μας. Γιὰ τὸ δεύτερο ἐρώτημα, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ μικρὸς πρίγκηψ ρωτᾷ πάλι, τὸ φίδι αὐτῆ τῆ φορᾶ: «Ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι; Εἶναι κανεὶς λίγο μόνος στὴν ἔρημο», τοῦ ἀπαντᾷ ἐκεῖνο: «Εἶναι μόνος κανεὶς καὶ ἀνάμεσα στοὺς ἄνθρώπους». Ὅταν, τέλος, μὴ λαμβάνοντας τὴν ἀπάντησι ποῦ ζητᾷ, ὁ μικρὸς πρίγκηψ ἀναρριχᾶται στὸ ὄρος καὶ ἀπ' ἐκεῖ ψηλὰ φωνάζει: «Γίνετε φίλοι μου, εἶμαι μόνος», δὲν παίρνει παρὰ μία καὶ μόνη ἀπάντησι' ἐκεῖνη ἀπὸ τὴν ἡχώ ποῦ τοῦ ἐπιστρέφει τὴ μοναξιὰ του καὶ ποῦ, τρεῖς φορές, τοῦ λέγει: «Εἶμαι μόνος... εἶμαι μόνος... εἶμαι μόνος...». Εἶναι ἡ διακοπείσα σχέσις.

Γιὰ νὰ τὴν περιγράψῃ ἡ Βίβλος ἔχει ἕναν ὄρο πού ἐμφράζει τὸ γεγονός τοῦ «χαλασμένου θεμελίου», ἕνεκα τοῦ ὁποίου κάθε τί ἔχει γίνῃ ἀμφίβολο στὴ ζωὴ μας: εἶναι ὁ ὄρος Σ ἄ ρ ε, ὄρος θαρειὰ φορτωμένος μετὰ παρανοήσεις. Στὴν Π. Διαθήκη χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ βιολογικὴ ἀνθρώπινη πραγματικότητα, αὐτὴ τὴν ἔννοια τὴν ξαναθρίσκομε ἐπίσης σὲ μερικὰ χωρία τῆς Κ. Διαθήκης (π.χ. Γαλ. θ' 20), ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ ἔννοια ποῦ παίρνει στὴν Κ. Διαθήκη εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὀλότητά του καὶ στὴν ἀντίθεσί του στὸ λόγο καὶ στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ. Ἐναφέρω δύο κείμενα: «τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν... οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύναται» (Ρωμ. η'). Δὲν πρόκειται λοιπόν, ὅταν μιλάμε γιὰ τὸ σαρκικὸ ἀνθρώπο κατὰ τὴ Βίβλο, περὶ τοῦ ὕλιστοῦ ποῦ δὲν γνωρίζει παρὰ τίς ἐπιθυμίες τοῦ στομάχου του ἢ τῆς σεξουαλικότητός του ἢ τὴν ἀφθονία τοῦ πορτοφολιοῦ του. Αὐτὸς ὁ σαρκικὸς ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας πολὺ εὐσεβῆς ἀνθρώπος. Ὁ Ἄπ. Παῦλος, ὅταν ἀπευθύνεται στοὺς

Χριστιανούς τῆς Γαλατίας, λέγει ὅτι εἶχαν ἀρχίσει «πνεύματι» καὶ θέλουν νὰ τελειώσουν «σαρκί» (Γαλ. γ' 3) καὶ τὸ λέγει αὐτὸ σὲ ἀνθρώπους ποῦ ἔμειναν εὐσεβεῖς, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ εὐσέβεια ἐγκατέλειπε τὴ σωτηρία διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ χάριν τῆς σωτηρίας μέσῳ τοῦ νόμου. Ὁ νεαρὸς Blumhardt διηγεῖται ὅτι, ὅταν ἦταν δεκαοκτῶ ἐτῶν, μία ἡμέρα, ὁ πατέρας του τὸν σταμάτησε στὸ διάδρομο τοῦ πρεσβυτηρίου καὶ, ἀτενίζοντάς τον στὰ μάτια, τοῦ εἶπε: «Οἱ ἀρετές σου θὰ σὲ φέρουν στὴν κόλασι». Τί λόγια ἐκ μέρους ἑνὸς πατέρα στὸ γιοῦ του! Ἐνας ἐγκρατῆς καὶ ἕνας ἀσκητῆς μποροῦν λοιπὸν πολὺ καλὰ νὰ εἶναι βαθιὰ σαρκικοὶ ἄνθρωποι. Ἐξ ἄλλου, μετὰ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ Θεό, ἡ διακοπείσα σχέσις, καταλήγει νὰ ἀναφανῇ. Τὸ περισσότερο κλασσικὸ παράδειγμα εἶναι ἐκεῖνο τῆς γεμάτης εὐσέβεια πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἔλιτε τῆς Ἰουδαϊκῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τὴ στιγμὴ τοῦ Πάθους. Αὐτὸ ρίπτει ἰδιαίτερο φῶς στὸ πρόβλημα τῶν διαφόρων ἔλιτε καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ ἐπαναφέρομε στὴ μνήμη μας μία ἀξιοσημείωτη πρόσφατη ἀνακοίνωσι τοῦ Marc Boegner. Πόσο αὐτὸ εἶναι ἐπίκαιρο, τὸ βλέπομε καθὼς ἕνας φίλος μου, ὁ Willi Fries τὸ ἔζησε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὅταν εἶχε τὴν ἀτυχὴ ἔμπνευσι, ζωγραφίζοντας τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, νὰ παρουσιάσῃ τὰ πρόσωπα μετὰ σύγχρονα κοστῦμα' τοῦ ἐπετέθησαν ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ Ἐλβετικοῦ κοινοβουλίου γιατί εἶχε τὴν ἀδεξιότητα νὰ προσβάλλῃ τοὺς συγχρόνους του.

Παράλληλα μετὰ τὸν ὄρο «Σ ἄ ρ ε», ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ὄροι στὴν Ἁγ. Γραφή γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὴ σαρκικὴ κατάστασι' θὰ συγκαταστήσωμε μόνον ἕνα: ἐκεῖνον τῆς «Ἀσθενείας» ποῦ, στὴν περιορισμένην του ἔννοια, σημαίνει ἀδυναμία, ἐντοπισμένη ἀρρώστια, ἀλλὰ τὸν ὁποῖο ἡ Κ. Διαθήκη χρησιμοποιεῖ γενικῶς γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴ φυσικὴ κατάστασι τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ καθορίζεται ἀπὸ τὴ σάρκα. Αὐτὴ ἡ «ἀσθένεια» δὲν σχετίζεται μόνον μετὰ μικροβια-

κή μόλυνσι ή με στιγμιαία έξασθένησι τής βιολογικής ή ψυχικής ίσορροπίας, αλλά με την άμαρτία και αυτή τή διακοπήσα σχέσι, με την έξασθένησι δηλαδή τής θεμελιώδους άνθρωπίνης καταστάσεως: τής σχέσεως με τὸ Θεὸ και τὸν πλησίον.

Ἡ μελέτη τῶν κειμένων δείχνει ὅτι ὁ ὄρος «άσθeneia» περιλαμβάνει κάθε άνθρωπίνη άδυναμία, ὅτι δέν εἶναι έξαιρετική κατάσταση, μία στιγμιαία κρίσις, μέσα σέ μία ίσορροπημένη κατά τὰ άλλα κατάσταση, άλλ' ὅτι περιγράφει τή φυσική μας κατάσταση, καθώς θιγόμεστε στὰ θεμέλια μας ἀπό τή διακοπή τῶν σχέσεων. Εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ κατεστραμμένου τριγώνου πού άντανάκλᾳ στὰ διαφορετικώτερα πεδία. Δέν εἶναι λοιπὸν περίεργο τὸ ὅτι ὁ ἱατρός, στίς ἐπιστημονικές του ἔρευνες, εὔρισκε σχέσεις μεταξύ ὀργανικῶν θλαβῶν και μιᾶς οἰκογενειακῆς συγκρούσεως, μεταξύ μιᾶς μολυσματικῆς άσθeneias και μιᾶς συγκρούσεως στήν ψυχή τοῦ άσθενοῦς. Αὐτὰ εἶναι τὰ φαινόμενα τής θεμελιώδους καταστάσεως τής «άσθeneias». Θά ἤθελα νά αναφέρω ἕνα κείμενο στὸ ὁποῖο αὐτὸ καταφαίνεται κατὰ τρόπο τελείως ἰδιαίτερο: εἶναι στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο κεφ. ε', ὅπου γίνεται λόγος γιά τὸν παραλυτικὸ τής Βηθεσδᾶ. Αὐτὸς ὁ άνθρωπος προσδιορίζεται με τὸν ὄρο «ὁ άσθενῶν» και φαίνεται πόσο αὐτὴ ἡ άσθeneia ξεπερνᾶ τὰ ὄρια τής παραλύσεως. "Ὅταν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἔρωτᾶ ἐάν θέλη νά ἰαθῆ, αὐτὸς ὁ άνθρωπος τοῦ άπαντᾶ: «Κύριε, δέν ἔχω καιένα». Εἶναι ὁ άνθρωπος τοῦ κατεστραμμένου τριγώνου πού ἔχει κλεισθῆ στὸν ἑαυτὸ του. Παρουσιάζεται, ἀπέναντι στὰ δύο ἔρωτήματα, γιά τὰ ὁποῖα μιλήσαμε, στή θαθειά του άδυναμία: δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐκεῖ, ὅταν ὁ Θεός στέλνη τὸν άγγελὸ γιά νά ἐκδηλώσῃ τήν εὐσπλαγγνία Του με τὸ νερὸ τής Βηθεσδᾶ και, μέσα στὸ πλήθος, εἶναι θυθισμένος στή μοναξιά του, τήν ὁποία δέν μπορεῖ νά σπάσῃ.

Ἰδοῦ λοιπὸν τὸ φόντο ἐπάνω στὸ ὁποῖο τοποθετεῖται τὸ θέμα μας. Τὰ παθολογικά φαινόμενα τής ὀργανικῆς,

ψυχικῆς ή κοινωνικῆς ζωῆς, οἱ ἀρρώστιες πού εἶναι γιά μᾶς τὸ αντίθετο τής υἰγείας, ἔχουν γιά τή Βίβλο τήν αξία μηνυμάτων. Εἶναι οἱ ἐκφράσεις τοῦ θεμελιώδους γεγονότος πού χαρακτηρίζει τὸν άνθρωπο, ἐκείνου τής διακοπείσης σχέσεως, τής άμαρτίας, και αὐτὰ τὰ μηνύματα εἶναι ἐκεῖ, μαζί με άλλα, ὅπως, παραδείγματος χάριν, μάστιγες, φυσικές καταστροφές, ναυάγια, πόλεμοι, τυραννίες, κοινωνικές άδικίες, έξορίες. Αὐτὰ τὰ μηνύματα θίγουν μερικὸς ἰδιαίτερα, αλλά ἡ θαθειά τους ἔννοια ἰσχύει γιά ὄλους. Ἡ ἔρμηνεία αὐτῶν τῶν μηνυμάτων δέν εἶναι δυνατὴ μακρῶς ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ και τὸ φῶς τής χάριτος τοῦ Θεοῦ σ' Αὐτόν. Ἡ άμαρτία ξεφεύγει ἀπὸ τὸν ὀρθολογικὸ προσδιορισμό: οὔτε ἡ βιολογία οὔτε ἡ ψυχολογία οὔτε ἡ κοινωνιολογία μποροῦν νά ὀδηγήσουν στήν ἀνακάλυψι τής πραγματικότητος τής άμαρτίας και στήν ἔννοια πού ἔχουν τὰ μηνύματα στὸ φόντο τής άσθeneias. Ἐάν ἕνας σοφός, ὅπως ὁ Orpheiheimer, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τοὺς ἐπιστήμονας τοὺς ἐπιφορτισμένους με τίς ἀτομικές ἔρευνες στήν Ἰαμερική, μπόρεσε νά εἰπῆ, ὅτι μέσα ἀπ' αὐτὲς τίς ἔρευνες τοὺς ἐδόθη νά ανακαλύψουν τήν άμαρτία, νομίζω δέν ἦταν διότι ἔκαμε αὐτὲς τίς ἔρευνες σάν άνθρωπος τής καθαρᾶς ἐπιστήμης, αλλά, διότι ἤδη ἔκαμε αὐτὲς τίς ἔρευνες σάν πιστός... Ἡ ἀνακάλυψις τής άμαρτίας δέν εἶναι ἔργο ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, αλλά ἀποκαλύψεως.

Δέν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ παρά διά τής ἐξομολογήσεως, τής ὁμολογίας κάτω ἀπὸ τή χάρι τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε νά εἰποῦμε, ὅτι, εὐτυχώς, δέν ὑπάρχει ἀνακάλυψις τής άμαρτίας και τής διακοπείσης σχέσεως παρά ἀποκλειστικά σέ συνδυασμὸ με τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἐκεῖ ὅπου φαίνεται ἡ ἀπελπιστική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού κατέστη ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

"Ενας άλλος δρόμος ἀνακαλύψεως τής άμαρτίας δέν θά μᾶς ἄφηνε σάν διέξοδο παρά τήν ἀπελπισία και τὸ μηδενισμό: εἶναι μία μαρτυρία τής εὐ-

σπλαγχνίας και της χάριτος του Θεού τὸ νὰ μᾶς ἀποκλείη τὴν δυνατότητα ἐρεῦνης σ' αὐτὸ τὸ πεδίο, διότι, ἂν συνειδητοποιούσαμε τὸ θάραθρο ποὺ ἀποκαλύπτει ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τοῦ μηνύματος ποὺ φέρνουν οἱ ἀσθένειες χωρὶς συγχρόνως νὰ ἔχουμε τὴν ἀποκάλυψι τῆς χάριτος, ἡ ὁποία μᾶς σώζει διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θὰ ὠδηγοῦμεθα σ' αὐτὸ τὸ ὄριο ὅπου ἡ τρέλλα στὴν ὁποία θὰ ἐβουθίζετο τὸ πνεῦμα μας θὰ ἦταν τὸ μικρότερο κακὸ. Τὸ ἔζησα κάποτε, κατὰ τρόπο ὀδυνηρό, ἀνάμεσα στοὺς κρατούμενους τοῦ Ensisheim. Ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον ἄνδρα, σαρανταεπτὰ ἐτῶν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἕναν ἀγνωστικιστὴ ποὺ εἶχε περάσει περισσότερο ἀπὸ τὸ τρίτο τῆς ζωῆς του στὴ φυλακὴ, ἕναν ἐγκληματία ἐξ ἐπαγγέλματος, ἕναν γκάγκστερ, καὶ ποῦ, ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ ποῦ ἔκανε ὁ Θεὸς διὰ μέσου ἑνὸς ἐκ τῶν συγκρατούμενων του, κατώρθωσε νὰ ἰδῇ τὸν ἑαυτὸ του στὸ φῶς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἐπομένη τῆς ἡμέρας ποὺ συνέθε ἀυτό — δὲν ἤμουν παρῶν τότε — ζήτησε νὰ μὲ ἰδῇ· εἶχε δηλώσει ἀσθένεια καὶ εὐρήκα ἕναν ἄνθρωπο στὰ πρόθυρα τῆς τρέλλας, μὲ μάτια ἄγρια, ἰδρωμένο μέτωπο, χέρια ποὺ ἔτρεμαν· ἦταν ἡ προσωποποιήσις τοῦ πόνου καὶ μοῦ εἶπε: «Πέρασα τὴ χειρότερη νύχτα τῆς ζωῆς μου, γιατί ἀπόψε, ὅλα ἐκείνα γιὰ τὰ ὁποία ὑπερφανεύομαι — ἦταν ἰδιαίτερα ὑπερήφανος γιατί κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς διαρρήξεως εἶχε σκοτώσει κάποιον — ὅλα αὐτὰ παρουσιάστηκαν μπροστά μου καὶ μὲ κατηγοροῦσαν». Συνωμίλησα μαζί του καὶ ἔπειτα τοῦ ζήτησα νὰ ἔλθῃ τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα στὴ μικρὴ συντροφιά ποὺ συναθροίζεταν γύρω μου καὶ νὰ διηγηθῇ στοὺς ἄλλους αὐτὰ ποὺ διηγήθη σέ μένα.

Γιὰ δευτέρη φορά ἐξέθεσε τὴν ἐμπειρία του· τὰ δάκρυα ἔτρεχαν σ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ληστοῦ, ὅταν τελείωσε καὶ συνεπέρανε: «Καὶ τώρα γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει ἕνας Θεὸς ζῶν, ἀλλά, ὅταν στρέφωμαι πρὸς Αὐτόν, ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' Ἐκεῖνον καὶ σὲ μένα ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκότωσα».

Καθόμουν κοντά του καὶ ἀναζητοῦσα στὴ σκέψι μου τὰ λυτρωτικὰ λόγια, τὴ θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ εἰπῶ, διότι διαισθανόμουν ὅτι τώρα ἦταν ἡ στιγμὴ ὅπου πραγματικὰ αὐτὴ ἡ χάρις ποὺ τοῦ εἶχε γίνεῖ ν' ἀντικρύσῃ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ μὲ τὸ δράμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ τὸ μυαλό μου ἦταν ἄδειο, δὲν εὕρισκα τίποτε.

Τότε, σηκώθηκε πλάι μου ἕνας ἀπὸ τοὺς κρατούμενους ποὺ ἦταν μέλος τῆς συντροφιάς καὶ, κυττάζοντάς τον, τοῦ εἶπε: «Ἐὰν εἶναι ἔτσι, ἐγὼ μπορῶ νὰ σοῦ πῶ σ' ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ λόγια ποὺ εἶπε στὸ ληστή, στὸ φονηρὰ, ἐπάνω στὸ Σταυρὸ: «σήμερα θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο».

Μὲ ρώτησε ἐὰν αὐτὸ ἦταν ἀληθινό. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἤμουν πολὺ βέβαιος ὅτι ἦταν φωνηρὰς — ὅλοι οἱ λησταὶ δὲν εἶναι δολοφόνοι — ψάξαμε μαζί, ἦταν πραγματικὰ δολοφόνος καὶ δὲν ἔζησα γιὰ δευτέρη φορά στὴ ζωὴ μου μιὰ τέτοια ὥρα σάν αὐτὴ ποὺ ζήσαμε μαζί ἐκείνη τὴν ἡμέρα.

Τὸ πρόβλημα τῆς ὑγείας παρουσιάζεται λοιπὸν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Βίβλου, σὲ μιὰ θεμελιώδη κατάστασι, στὴν κατάστασι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως σημειωμένης ἀπὸ τὴ θεαθὴὰ διαταραχῆ τῆς σαρκὸς καὶ χαρακτηρισμένης ἀπ' αὐτὴ τὴ γενικὴ ἀδυναμία τῆς ἀσθενείας, τὴν ὁποία ὁ Kirkegaard ὠνόμασε «θανάσιμη ἀσθένεια». Ἴδου λοιπὸν, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶμαστε καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑγεία μᾶς ἀπασχολεῖ. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατιοῦσα γραμμὴ, σ' αὐτὴ τὴν κατωφέρεια τοῦ θανάτου, τὴν κατωφέρεια τῆς καταστροφῆς. Θὰ μπορούσαμε νὰ διερωτηθοῦμε, μήπως θὰ ὑπῆρχε δυνατότης γιὰ μᾶς νὰ κάνουμε μεταβολή, μήπως σ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ πρὸς τὰ κάτω θὰ μπορούσαμε νὰ στραφοῦμε καὶ νὰ τὴν ἀνεβῶμε, νὰ ἀνανεώσωμε τὶς διακοπεῖσες σχέσεις;

(Συνεχίζεται)

HENRI OCHSENBEIM

AKTINES ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1973

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ: ΚΟΡΩΝΑ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ Φυσικὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ μᾶζα ἐνὸς σώματος εἶναι ἀνάλογος τῆς ἐπιταχύνσεώς του. Ὅσο αὐξάνει ἡ ταχύτης, τόσο μεγαλώνει ἡ μᾶζα. Ἐνα σῶμα πὸν θὰ ἔφθανε τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός θὰ εἶχε κατὰ συνέπεια μᾶζα ἄπειρον. Δηλαδή, ἡ Φυσικὴ τῆς ἐποχῆς μας βεβαιώνει τὴν ἀδυναμία ἐνὸς σώματος μὲ κάποια μᾶζα νὰ φθάσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός.

Ἡ μεταβολὴ τῆς μάζης συναρτῆσει πρὸς τὴν ταχύτητα σοκάρει τὴν κοινὴ λογικὴ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἕνας σάκκος πτερῶν, ἐὰν τεθῆ εἰς κίνησιν, μπορεῖ νὰ ζυγίξῃ ὅσο ἕνας σάκκος μολύβι, φαίνεται ὑπερβολικὴ. «Πῶς τὸ ξέρετε»; θὰ ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς τοὺς φυσικοὺς. «Εἶσθε σίγουροι;»

Ἡ ἱστορία τοῦ φωτονίου.

Τὸ ξέρουν γιατί τὸ ἄτομο εἶναι ἀκατανόητο χωρὶς αὐτὴ τὴν ἔννοια. Ἐὰν δὲν ληφθῆ ἔπι ὅσιν ἡ ταχύτης τοῦ ἠλεκτρονίου πὸν περιφέρεται περὶ τὸν πυρῆνα καὶ ἡ ἐπαύξεισος τῆς μάζης πὸν ἔχει σὰν ἐπακόλουθο, κανεὶς φυσικὸς ὑπολογισμὸς δὲν εἶναι δυνατός. Ὅλη ἡ θεωρία τοῦ φωτός καὶ τῶν βαθμῶν ἐνεργείας καταρροεῖ.

Ἄλλ' ἐὰν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάθε μᾶζα γίνεται ἄπειρος, ὅταν ἡ ταχύτης της φθάσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, προφανῶς τὸ φωτόνιον πὸν εἶναι ἕνας κόκκος φωτός, ἐξ ἀνάγκης ἔχει μᾶζα μηδέν: ἐὰν δὲν ἦταν μηδέν, θὰ ἦταν ἄπειρος ἐξ αἰτίας τῆς ταχύτητος.

Πράγματι αὐτὸ βεβαιώνει ἡ Φυσικὴ τοῦ 1973: ἡ μᾶζα τοῦ φωτονίου εἶναι μηδέν.

Ἔτσι εἶναι;

Θὰ δοῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ μικρὴ ἐρώτησις, τόσο τεχνικῆς φύσεως καὶ φαινομενικὰ περιορισμένη, καταλήγει ν' ἀνακινήσῃ ἕνα ἀπὸ

τὰ μεγαλύτερα προβλήματα τῆς Μεταφυσικῆς, τὸ τῆς προελεύσεως τοῦ σύμπαντος. Ὅπως ξέρομε ὁ ἥλιος εἶναι ἕνα ἄστρο. Τὰ ἄστρα ἢ ἥλιοι σχηματίζουν τοὺς γαλαξίους. Ὁ γαλαξίας μας, ἀριθμεῖ μεταξὺ 100 ἕως 150 δισεκατομμύρια ἡλίου.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος οἱ ἀστρονόμοι ἔκαναν μίαν περιεργὸν ἀνακάλυψιν: οἱ μακρinoὶ γαλαξίαι ἐφαίνετο ὅτι ἀπομακρύνονται. Αἱ ἀκτίνες τοῦ φάσματός των ἐφαίνετο ὅτι μετεκινούντο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐρυθροῦ, πρᾶγμα πὸν κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Doppler-Fizeau ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ἀπομακρύνσεως τῆς φωτεινῆς πηγῆς. Συγκρίνοντας τὴν ἐρυθθρία καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν, ὁ Ἀμερικανὸς Hubble κατέληξε στὸ ἐντυπωσιακὸ συμπέρασμα, ὅτι, ὅσο ἕνας γαλαξίας ἀπέχει ἀπὸ μᾶς, τόσο ταχύτερα εἶναι ἡ φυγὴ του: τὸ σύμπαν δλόκληρο φαίνεται ὅτι ἐκρήγνυται!

Ἄλλ' ἐὰν ἐκρήγνυται, σημαίνει ὅτι ἄλλοτε ἦταν πιὸ συμπεπικνωμένο ἀπὸ τώρα καὶ καθὼς γνωρίζομε τὴν ἀπόστασιν τῶν γαλαξίων καὶ τὴν ταχύτητά των, ἀρκεῖ νὰ διαιρέσωμε τὴν πρώτη μὲ τὴ δεύτερη γιὰ νὰ ὑπολογίσωμε τὴ στιγμὴ πὸν τὸ σύμπαν θὰ ἤρχισε νὰ ἐκρήγνυται, δηλαδή, τὴν στιγμὴ τῆς δημιουργίας!

Ὅλοι οἱ ἀστρονόμοι δέχονται τώρα ὅτι τὸ σύμπαν ἄρχισε πρὸ 10-15 ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Τοῦλάχιστον τὸ σύμπαν, ὅπως τὸ ξέρομε, μὲ τὰ ἄστρα, τοὺς πλανῆτας καὶ τοὺς κατοίκους των.

Τὸ σύνολον τῶν ἀστρονόμων παραδέχεται σήμερα ὅτι ἡ πρὸς τὸ ἐρυθθρον μεταθεσις τοῦ φάσματος τῶν μακρυνῶν γαλαξίων ἀποδεικνύει τὴν διαστολὴν τοῦ σύμπαντος καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ ἢ μᾶλλον ἡ δημιουργία του ἐγένετο πρὸ 10 ἢ 12 ἑκατομμυρίων ἐτῶν.

Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα βασίζεται καθ'

δολοκληρίαν στην υπόθεσι ότι ή ερυθρίασι εξηγηται με την φυγή. Βλέπει κανεις ότι ή αστάθεια του σύμπαντος (ήτοι ή δημιουργία του σ' ένα παρελθόν κατά τὸ μᾶλλον ή ήττον μακρινό) ή ή σταθερότης του παίζονται κορώνα-γράμμα από τούς αστρονόμους επί τη βάσει τής ερμηνείας ενός μοναδικού φαινομένου, τής πρὸς τὸ ερυθρόν μετατοπίσεως τῶν πλέον απομακρυσμένων ἄστρον.

Ἡ, ή ερμηνεία τής ερυθρίασεως βασίζεται στην υπόθεσι ότι ή μᾶζα του φωτονίου είναι μηδέν. Δύο Γάλλοι σοφοί, ὁ αστρονόμος Jean-Claude Pecker και ὁ φυσικός Jean-Pierre Vigier δείχνουν ότι, ἐάν δώσωμε στὸ φωτόνιο μιά μᾶζα, ὄχι μηδέν, ἀναπόφευκτα πρέπει νὰ χάνη ἕνα μέρος τής ἐνεργείας του ὅταν συναντᾷ ἄλλα φωτόνια μέσα στὸ σύμπαν. Ἡ ἐνέργεια τοῦ φωτὸς μετράται διὰ τής συχνότητος. Ἐὰν τὸ φωτόνιον χάσῃ ἕνα μέρος τής ἐνεργείας του, ή φωτεινὴ συχνότης μετὴν ὁποίαν συσχετίζεται χαμηλώνει: μετατοπίζεται πρὸς τὸ ερυθρόν.

Μόνον δὲν είναι εὐκόλο νὰ ἀποδώσωμε στὸ φωτόνιον μιά μᾶζα ὄχι μηδέν! Πῶς μιά μᾶζα οἰαδήποτε, ὅσο μικρὴ κι' ἂν είναι, μπορεῖ νὰ μετακινήται μετὴν ταχύτητα τοῦ φωτὸς χωρὶς νὰ γίνεται ἄπειρος; Προφανῶς αὐτὸ ἀντιβαίνει πρὸς τὰ θετικὰ πορίσματα τής Φυσικῆς. Ὁ Pecker και ὁ Vigier τὸ γνωρίζουν. Δὲν είναι ἐρασιτέχνηται πού ρίχνουν μιά ιδέα στην τύχη, χωρὶς νὰ βλέπουν τί ὑπαινίσσεται και τί συνέπειες θὰ ἔχη. Ἀπὸ καιρὸ ὁ Vigier ἐξέθεσε τὴν θεωρία του, ὅτι οἱ νέες ιδιότητες τοῦ φωτονίου είναι ἰδιάζουσες.

Ἐὰν τὰ γεγονότα τὸν δικαιώσουν, τὸ ὄνομά του και τὸ ὄνομα τοῦ Pecker θὰ συνδεθοῦν μετὰ μιά βαθειὰ ἐπανάστασι τής Φυσικῆς. Κι αὐτὰ τὰ γεγονότα φαίνεται ὅτι ὁ Pecker τὰ ἔχει ἐρευνήσει καλά. Διότι

πράγματι μετὴν θεωρία τοῦ Vigier ἔχει ἐρμηνεύσει πολλές παρατηρήσεις μέχρι τώρα ἀκατανόητες.

Ἐφαίνω... Μετὰ ξηλῶνω.

Παρατηρήθη π.χ. ὅτι μερικοὶ γειτονικοὶ γαλαξίαι (γειτονικοὶ μεταξὺ τῶν) δὲν ὑφίστανται ὅμοια μετατόπισι. Εἶναι ἀδύνατον, ἐπειδή, ἐάν γειτνιαζοῦν ἔχουν τὴν ἴδια ἀπόστασι ἀπ' ἐμᾶς. Ἐὰν ἔχουν τὴν ἴδια ἀπόστασι, ἀπομακρύνονται μετὴν ἴδια ταχύτητα και ἐάν ἀπομακρύνονται μετὴν ἴδια ταχύτητα, ὑφίστανται ὅμοια μετατόπισι πρὸς τὸ ερυθρόν.

Σ' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ παρὰ μιά ἐξήγησις: ὅτι τὸ φαινόμενον δὲν ὀφείλεται στην φυγή, ἀλλὰ σὲ μιά ἄλλη κατάστασι. Αὐτὴ ή κατάσταση, λέγει ὁ Vigier, είναι τὸ κτύπημα τῶν φωτονίων πού συναντῶνται. Καὶ ὁ Pecker δεικνύει ὅτι ή παρατήρησις συμφωνεῖ μετὴν θεωρητικὴ πρόβλεψι τοῦ Vigier.

Θὰ πρέπει νὰ περιμένωμε μιά ὠραία συζήτησι, ἐάν ἄλλα γεγονότα ὑποχρεώσουν τούς σοφοὺς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τους τὴν θεωρία τοῦ Vigier-Pecker. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι σὰν τὸν ἴστὸ τής Πηνελόπης - ὑφαίνου και ξηλώνου. Αὐτὴ τὴν φορὰ θὰ πρέπει νὰ ξηλώσουν πραγματικὰ πολὺ. Εἴμεθα σίγουροι ὅτι, πρὶν ξηλώσουν, θὰ διαφωνήσουν ζωηρὰ γιατί θὰ πληγοῦν ὄλες οἱ μεγάλες θεωρίες. Θὰ πρέπει ν' ἀναθεωρηθῇ ή σχετικότης και ή μικροφυσικὴ. Θὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθωμε εἰς τὴν ιδέα ἐνὸς σταθεροῦ σύμπαντος πού δὲν διαστέλλεται, χωρὶς τὴν φυσικὴ ἀνάγκη μιᾶς ἀρχῆς. Τί κοῖμα. Αὐτὴ ή μεγάλη ἐκρηξις (big bang), ἦταν τεχνικολόγ.

ΑΙΜΕ ΜΙΧΕΛ

Μετὰφρασις: Μ. Ι. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ

Ἀπό τὸν τόμον τῶν «Ἀκτίων» τοῦ 1945 μεταφέρομεν, χάριν τῶν νεωτέρων ἰδίως ἀναγνωστῶν καὶ συνδρομητῶν μας, «Τὸ Χριστουγεννιάτικο Μήνυμα», ποῦ ἐδημοσιεύθη τότε.

Εἶναι ἓνα μήνυμα ζωντανῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐπικαιρότητος. Τὸ παραδίδομεν λοιπὸν καὶ πάλιν εἰς τὴν δημοσιότητα, χωρὶς νὰ ἀλλάξωμεν οὔτε μίαν λέξιν.

Δὲν τὰ ἐπεριμέναμε βέβαια ἔτσι τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1944, τὰ πρῶτα Χριστούγεννα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ κατακτητοῦ. Εἶναι ὅμως αὐτὸ λόγος νὰ ξεχάσωμε ὅτι ἔφθασαν τὰ Χριστούγεννα; Ὁχι βέβαια! Ἀκριβῶς ἡ φρίκη τοῦ παγκοσμίου πολέμου, καὶ τὰ φοβερὰ καὶ σπαρακτικὰ γεγονότα ποῦ ζοῦμε αὐτὲς τὶς ἡμέρες, δίδουν μιὰ ξεχωριστὴ ἐπικαιρότητα στὸ σωτήριο μήνυμα ποῦ φέρνει στὸν ἄνθρωπο ἢ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Δείχνουν πόσο ἀληθινὸ εἶναι τὸ μήνυμα αὐτό. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ σωτηρία μας καὶ ὅσο εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ Αὐτὸν δὲ θὰ ἴδοῦμε σωτηρία. Δὲν θὰ δοῦμε καλὲς ἡμέρες ἂν ὁ λαὸς μας δὲν στραφῇ πρὸς τὸν Σωτῆρα.

Τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεὲμ μᾶς δείχνει τὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Ἐκεῖ στὴ φάτινη, ἐκεῖ, στὸ Χριστό! Μακριὰ ἀπὸ Αὐτὸν δὲν θὰ βροῦμε παρὰ ἀρρώστεια, ναυάγιο, συμφορὰς ποῦ ἢ μιὰ θὰ διαδέχεται τὴν ἄλλη. Ἀκόμη καὶ εἰρήνη νὰ δοῦμε καὶ πλοῦτη καὶ ὀλικὴ ἄνεσι πάντα κάποιο σαρὰμι θὰ βρίσκεται γιὰ νὰ κατατρώγῃ τὴν ὑπαρξί μας. Μὲ τὸ Χριστὸ θὰ ἔχωμε τὴν παρηγοριά, τὴ χαρὰ, τὴ δημιουργικὴ δύναμι, ὅσα καὶ ἂν εἶναι τὰ βάσανα ποῦ σωρεῖν γύρω τῆς ἢ ἀνθρωπότητος. Γιατὶ τὰ βάσανα αὐτὰ εἶναι συνέπεια τῆς μακρύνσεως ἀπὸ τὸ Χριστό. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπομάκρυνσις ἦταν χαρακτηριστικὸ τῆς περίφημης μοντέρνας κοινωνίας μας.

Τώρα τὰ βλέπουμε αὐτὰ πῶς καθαρά. Τώρα ἡ ἀλήθεια τοῦ Ἐυαγγελίου λάμπει μπροστά μας ἀκόμη περισσότερο, γιατί τώρα μᾶς φανερῶνεται πῶς πολλὴ τί θὰ πῆ κόσμος καὶ πολιτισμός (τί εἰρωνεία!) χωρὶς Χριστόν, καὶ τί θὰ πῆ δύναμις τῆς πίστεως τοῦ Χριστιανοῦ. Ἡ ἀνθρωπότης δλόκληρη καὶ ὁ λαὸς μας εἰδικώτερα βλέπει τώρα μὲ ἄλλο

μάτι καθαρό, ἀπροκατάληπτο, φωτισμένο ἀπὸ τὸ Σωτῆρα, ὕστερα ἀπὸ τὸ πικρὸ μάθημα ποῦ παίρνει στοὺς καιροὺς αὐτοῦς, ὕστερα ἀπὸ τὴν χρεωκοπία ἐνὸς πολιτισμοῦ ποῦ ἀρνήθηκε τὸ Χριστὸ σὰ θεμέλιό του. Θὰ ἔπρεπε, βέβαια, νὰ μὴ χρεοῖζεται τέτοιο πικρὸ μάθημα ὁ ἄνθρωπος. Ἀφοῦ τὸ χρειάζεται, ὅμως, εἶναι σωτήριο. Τὸ πικρὸ ποτήρι ποῦ πίνει ἢ ἀνθρωπότης δλόκληρη καὶ ἰδιαίτερα ὁ λαὸς μας, εἶναι ποτήρι σωτηρίας.

Σκληρὲς μέρες! Ἀλλὰ ἀκριβῶς σὲ τέτοιες μέρες ἀκούεται περισσότερο τοῦ ἀγγέλου ἢ φωνή: «Ἴδου εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην. Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν Σωτῆρ». Ὅτι γυρίζομε στὸ Χριστό, ὅτι καὶ τούτη ἢ δοκιμασία ἔχει στὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ τὸ νόημά της. Καὶ ἂν πονέσουμε, καὶ ἂν πεινάσουμε, καὶ ἂν ἀκόμα ὁ ἓνας ἢ ὁ ἄλλος ἀπὸ μᾶς βρῇ τὴν θάνατο (τῆς αἰωνίας ζωῆς προσκλητήριον) καὶ αὐτὸ θὰ τὸ δεχθοῦμε, γιατί, πάνω ἀπὸ αὐτὰ βλέπουμε τὴ σωτηρία ποῦ φέρνει ὁ Κύριος μῆσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα, τὴ μεγάλη δημιουργία ποῦ ἀπεργάζεται αὐτὸ τὸ πένθος, τὸ ζωογόνο φῶς ποῦ προβάλλει ἀκριβῶς ἀνίμεσα στὸ σκοτάδι ποῦ ἔφερε στὴν κοινωνία μας γενεῶν δλοκλήρων ἀρνήσις καὶ ἀποστασία. Γι' αὐτὸ παρ' ὅλα τὰ σημερινὰ γεγονότα ἐορτάζομε μὲ τὴν χαρὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφέτος τὰ Χριστούγεννα. Καὶ ἂν σταθοῦμε πιστοί, ἂν παραδώσουμε τὴν ψυχὴ μας νὰ τὴν κυβερνήσῃ ὁ Χριστός, ἂν τῆς σωτηρίας αὐτῆς τὸ θεῖο μήνυμα τὸ φέρωμε στὸ διπλανό μας, τότε τὰ ἐφετεινὰ Χριστούγεννα θὰ εἶναι ὄχι μόνο χαρούμενα καὶ εὐτυχημένα. Θὰ εἶναι τὰ πῶς εὐτυχεῖσθε καὶ ἐμμεῖς. Χ ρ ι σ τ ο ὕ γ ε ν ν α ποῦ ἐξήσαμε ἔως τώρα. Καὶ ἡ πρωτοχρονιά μας γεμίτη μὲ τὶς κ α λ ὕ τ ε ρ ε ς ἔ λ π ἰ δ ε ς.

«ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΞΕΝΟΝ...»

Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ Εὐαγγελίου του, ἀφοῦ περιγράφει μὲ κάθε λεπτομέρεια τὸ γενεαλογικὸ δέντρο τοῦ Κυρίου, ἐπιμένει σὲ μερικὰ περιστατικά, πού ὑπογραμμίζουν τὸ ἀσύλληπτο ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη σκέψη μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἄγγελος, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴ ἀφήγηση, θεβαιώνει τὸν Ἰωσήφ, πὼς δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τὸ κατεστημένο. Αὐτὸ πού ἔχει ἐπιβάλλει ἡ κοινωνικὴ τάξη: τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη ἐξουσία! Πρόκειται γιὰ ἕνα κατεστημένο, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀναγκαιότητα, σὰν ἀπόρροια τῆς συμβατικότητάς της.

—«Μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκα σου»!

Πέρα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα ὑπάρχει ἡ Θεῖα Οἰκονομία. Κι αὐτὴ ἐπιβάλλει στὸν Ἰωσήφ νὰ μὴν διώξει κρυφὰ τὴ Θεοτόκο, καθὼς ὑπολόγιζε ἀπὸ φόβο στὸ καθιερωμένο. Ἦταν μιὰ πράξη ἀντίθετη στὴ συμβατικὴ λογικὴ!

Μὲ τὸ ἀνθρώπινο λογικὸ δὲν μπορούμε νὰ συλλάβουμε τὸ Μυστήριον τῆς Ἐνανθρώπησης. Οὔτε νὰ αἰτιολογήσουμε τὸν τρόπο τῆς «ἐλεύσεως» τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον. Ἡ Ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ λογικὸ μας. Βρίσκεται στὸ χωρὸ τοῦ ὑπέρογου. Καὶ τὰ ὑπερλογικὰ γεγονότα δὲν ἐρμηνεύονται μὲ τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη. Ἐκεῖνη τὴν πίστη πού, κατὰ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, «ἔστι... πραγμάτων ἔλεγχος οὐ θλεπομένων».

Κάθε προσπάθεια νὰ διεισδύσουμε στὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρώπησης μὲ τὸ λογικὸ μας, δὲν εἶναι μόνον μάταιη. Μᾶς ξεστρατίζει σὲ δαιδαλώδεις συλλογισμοὺς, πού μᾶς φέρνουν μέχρι τὸ ἔσχατο σημεῖο, τὴν ἀρνήσιον τοῦ μυστηρίου.

Ἔτσι, γιὰ κάθε σκεπτικιστὴ, ἡ Ἐνανθρώπησι θὰ παραμένει τὸ πιδ ἀκατανόητο μυστήριον, πού δὲν ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ, ἀλλὰ στὴν ἀπώλεια.

Ὁ Ἰησοῦς θὰ εἶναι τὸ μεγάλο σκάνδαλο. Θὰ εἶναι «σημεῖον ἀντιλεγόμενον», κατὰ τὴ φράση τοῦ Συμεῶν. Καὶ ἡ Ἐν-

ανθρώπησι Του θὰ «κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν».

Ἡ ὑπερφυσικὴ δύναμι πού κλείνει τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρώπησης διεισδύει μόνον σὲ κείνες τὶς ψυχές, πού ἔχουν ὀρθάνοχη τὴ θύρα στὸ Μεγάλον Ὁδοιπόρον. Ὁ Ἰησοῦς μπορεῖ νὰ μᾶς κρούει τὴ θύρα. Ποτὲ ὅμως δὲν τὴν παραβιάζει, γιὰ νὰ μπη μέσα, δίχως τὴ δικὴ μας θέλησι.

Ἔτσι, τὸ μεγάλο μήνυμα, πού στέλνει ὁ Οὐρανὸς στοὺς ἀνθρώπους τὴ νύχτα τῶν Χριστουγέννων, μόνον οἱ ἀγαθὲς συνειδήσεις μπορούν νὰ συλλάβουν. Οἱ δίκαιοι, ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ ὕμνωδός, μπορούν νὰ εὐφραίνονται ἀπὸ τὴ γνώσι τοῦ Μυστηρίου.

Γιὰ ὅποιον εἶναι διατεθημένος νὰ ἐρμηνεύσει μὲ τὴν πίστη τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρώπησης, ὁ τρόπος τῆς «ἐλεύσεως» τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον τὸν θεβαιώνει πὼς ἡ σωτηρία, γιὰ τὴν ὁποία μίλησε ὁ ἄγγελος στὸν Ἰωσήφ, βασίζεται στὴν ἀγάπη.

Ἡ σωτηρία ἔλκεται ἀπὸ τὴς ψυχῆς ἐκείνες, πού τὶς ἔχει ἐξαγνίσει ἡ ἐμπρακτὴ ἀγάπη. «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομὴ τὴ ἰσχύει οὔτε ἀκροβιστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη».

Ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὸν κόσμον ἀπὸ ἀγάπη στὰ πλάσματά Του. Ὁ Θεός, πού ἔχει πλάσει τὸν ἄνθρωπον «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσιν» δικῆ Του, ἔδωσε στὴν ἀνθρωπότητα τὸ Μέγα Μυστήριον σὰν ἀντίδοτον στὴν παρακοή της.

Κατὰ τὸν Ἠλία Μηνιάτη «τὸ μέγα Μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας... πρῶτον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐπρομελετήθη, καὶ ἐπρογνώσθη ἀπὸ τὸν πανεύφορον νοῦν τοῦ Θεοῦ».

Ἡ ταπεινὴ καὶ ἄσημη πολίχνη τῆς Βηθλεὲμ ἀνοίγει τὴν πύλην τοῦ Παραδείσου. Τὸ Σπήλαιον, ὁ σταῦλος τῶν ζώων, ξαναχαρίζει στὸν ἄνθρωπον τὴν ἀπωλεσθεῖσα Ἐδέμ. Τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, πού δὲν μπορούσε νὰ ξεδιψάσει τὶς ἀνθρώπινες ψυχές, ἀντικαταστάθη μὲ τὸ καινούριον πηγᾶδι, πού ἔχει νερὸ ἀφθαρτον.

Κι αυτό τὸ καινούριο φρέαρ βρέθηκε
στὴ σπηλιά τῆς Βηθλεέμ!

Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς στὸ «Κοντάκιον
τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως» μᾶς δίδει
σὲ θαυμαστοὺς καὶ θαυτοστόχαστους στίχους
τὸ μυστήριον τῆς ἔνσαρκης Οἰκονομίας:

Τὴν Ἑδέμ Βηθλεέμ
ἤνοιξε, δεῦτε, ἴδωμεν
τὴν τρυφὴν ἐν κρυφῇ
ἠύραμεν, δεῦτε, λάβωμεν
τὰ τοῦ παραδείσου,
ἐντὸς τοῦ σπηλαίου
ἐκεῖ ἐφάνη
ρίζα αὐτοπότιστος,
βλαστάνουσα ἄφεισιν...

✠

Γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, τὰ λόγια
ποῦ εἶπε ὁ ἄγγελος στὸν Ἰωσήφ — «αὐτὸς
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ» — ἔχουν κά-
ποιο βαθύτερο νόημα, ἀπ' ὅ,τι στίς προη-
γούμενες γενιές.

Ὡστόσο, θὰ πρέπει νὰ ἀπαλλαγοῦμε
ἀπὸ τὴ σκουριά τῶν εἴκοσι σχεδὸν αἰώνων
ποῦ σκέπασαν τὴν καθαρότητά τους, γιὰ
νὰ καταλάβουμε τὸ νόημά τους. Νὰ εἰσχω-
ρήσουμε στὸν πυρῆνα αὐτῶν τῶν λόγων
γυμνοὶ ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες ἐμπειρίες μας.

Ὁ Συμεὼν, ὅταν στὸ Ναὸ πῆρε στὴν
ἀγκαλιά του τὸ Θεῖο Βρέφος, εἶπε σκιρ-
τώντας ἀπὸ χαρά:

— «Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου, δέ-
σποτα, κατὰ τὸ ρῆμα σου ἐν εἰρήνῃ» ὅτι
εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,
δ' ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν
λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δό-
ξαν τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ!...»

Αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ δόνηση ἀπὸ χαρά, ἀ-

σφαλῶς δὲν θὰ προέρχονταν μόνο ἀπὸ τὸ
γεγονός, ὅτι ἔπιασε στὰ χέρια του ἕναν
Θεὸ ὀλότελα θαμμένον μέσα στὴν ἀνθρώ-
πινη σάρκα, ἀλλὰ καὶ γιατί θεβαιωνόταν
γιὰ ἄλλη μιὰ φορά πῶς ἡ εἰκόνα τοῦ
ἀνθρώπου εἶναι καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ ἔχει τεράστια σημασία γιὰ τὸν
σύγχρονον ἄνθρωπον. Ἡ ἀνθρωπότητα παίρ-
νει ξεχωριστὲς διαστάσεις. Ἡ ἀπώλεια τῆς
ἐλευθερίας καὶ ἡ δουλικὴ ὑπακοή στὸν
κατώτερο κόσμον εἶναι τὰ θανάσιμα ἁ-
μαρτήματα, ποῦ φέρνουν τὴ διάσπαση στὴν
ἀνθρώπινη φύση. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος
πρέπει νὰ ζήσει «ἐν ἐλευθερίᾳ» καὶ νὰ
βιώσει «ἐν ἐλευθερίᾳ» τὴν ἀποκαλυπτὴν
ἀλήθεια. Ἡ ἐλεύθερη δημιουργικὴ πράξη
καὶ ὄχι ἡ δουλικὴ ὑπακοή ἢ ὁ φόβος τῆς
καταδίκης, εἶναι ὁ δεσμὸς ποῦ μπορεῖ νὰ
φέρει τὸ σύγχρονον ἄνθρωπον κοντὰ στὸ
Θεὸ.

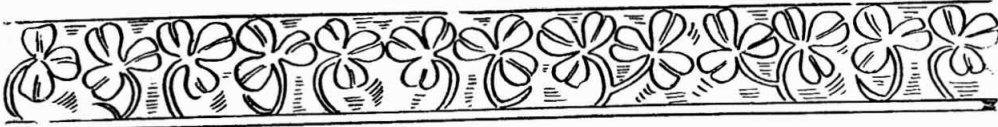
Οἱ λαοὶ ἀπέτυχαν στὴν προσπάθειά τους,
νὰ κρατήσουν τὴν εἰρήνη πάνω στὴ γῆ.
Τὸ μόνο ποῦ κατάφεραν ἦταν νὰ τὴν ἀπο-
μακρύνουν. Σὲ σημεῖο μάλιστα, ποῦ ὅλοι
μας σήμερα νὰ ζοῦμε τὴν ἀβεβαιότητα
καὶ τὸ φόβο γιὰ μιὰ πιθανὴ καταστροφὴ
τοῦ μικροῦ μας πλανήτη.

Ἡ ὁποια σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν
μπορεῖ νὰ ῥθει δίχως τὴ δική του θέλη-
ση. Ἀκόμα καὶ αὐτὸ ποῦ στὴ θεολογικὴ
γλῶσσα λέγεται «σωτηρία τῆς ψυχῆς». Χρειάζεται ἡ
προσωπικὴ συμμετοχὴ τοῦ
ἀνθρώπου, ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ.

Τὸ μήνυμα ποῦ ἔφερε ὁ ἄγγελος στὸν
Ἰωσήφ τὴ νύχτα τῶν Χριστουγέννων ἔχει
ἀξία γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, μόνο
ἐφ' ὅσον βιώνει «ἐν ἐλευθερίᾳ» τὴν ἀπο-
καλυπτὴν ἀλήθεια.

Ἡ σωτηρία ἔλκεται ἀπὸ κείνες τίς ψυ-
χὲς ποῦ τίς ἔχει ἐξαγνίσει ἡ ἔμπρακτὴ
ἀγάπη.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΣΤΟΧΑΣΤΟΥ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ

“Όσοι νέοι επιθυμούν νά γνωρίσουν θαυότερα τόν έαυτόν τους, νά μελετήσουν τά προβλήματα του πολιτισμού και τών πνευματικών αξιων έχουν εις τήν διάθεσίν των **Τό έγκόλιον για κάθε Έλληνα νέο**, γραμμένον από τόν κ. Άριστον Άσπιώτην.

Είναι ένα μελέτημα εϋληπτον, άπλουδ, μεθοδικόν, καθοδηγητικόν, σημαντικόν. Έρευνά όλα τά καιρία προβλήματα. Άπαντα εις τās ουσιώδεις άπορίας, που τίθενται εις τήν συνείδησιν του συγχρόνου νέου.

Ό σ. εις τó νόημά του περιλαμβάνει έπίσης τήν περιφημον **δήλωσιν τών ελληνών έπιστημόνων, λογοτεχνών και καλλιτεχνών** και τās άπαντήσεις εις αϋτήν διασήμων έπιστημόνων, διανοουμένων και λογοτεχνών.

«Είναι χαρακτηριστικόν γεγονός ότι τοιαύτης σημασίας έγγραφον έπρόκειτο νά έλθη από τήν Έλλάδα, εκ τής όποιās έξεπήδησαν εις τó παρελθόν ό τεχνικός και ό πνευματικός πολιτισμός, από τήν Έλλάδα, ή όποιās και τώρα πάλιν έμφανίζεται καθοδηγούσα τόν κόσμον εις τά πνευματικά ζητήματα», γράφει ό πολύς P. Lecomte du Noüy.

Και ό μεγάλος Millikan σημειώνει: «Όντως έχάρην με τήν ανάγνωσιν τής δηλωσεώς σας και με χαράν οās πληροφωδ ότι έπιδοκιμάζω πλήρως τó περιεχόμενον αϋτης και δύναται τούτο νά δημοσιευθί. Κατά τήν κρίσιν μου, εκείνα τά όποιās κοινώς καλούνται πνευματικά αξία είναι σπουδαιότερα οίωνδήποτε υλικών πραγμάτων».

Η Έλλάς διά μίαν άκόμη φοράν έδωσε, κατά τόν χαρακτηρισμόν του

Daniel Rops, «une leçon au monde», ένα μάθημα εις τόν κόσμον. Η αληθής έπιστήμη δέν άπομακρύνει από τόν Θεόν, άλλ' όδηγεί εις τόν Θεόν, διότι προλειαίνει τó έδαφος και άνοίγει τήν όδόν προς τήν αντικειμενικότητα. Όσοι νικούν τās δυσκολίας του έαυτου των και τās προκαταλήψεις του περιβάλλοντος εύρισκουν τόν Θεόν. Και αϋτό είναι τó μεγαλύτερον κέρδος και ή σπουδαιότερα νίκη εις τήν ζωήν.

Ό κ. Δημήτριος Βασιλειάδης είναι γνωστός εις τήν Έλλάδα και τó έξωτερικόν διά τās πολλάς, ποικίλας και πρωτοτύπους μελέτας του αφιερωμένας εις τήν ελληνικήν λαϊκήν αρχιτεκτονικήν.

Τό προτελευταίον του μελέτημα **Η θεώρηση τής αιγαιοπελαγίτικης αρχιτεκτονικής υπό άνήσυχη όπτική γωνία** άφησε έποχήν. Μέσα εις ένα έτος είχε τρεις εκδόσεις. Προσφάτως ό σ. έξέδωσε τήν **Όδοιπορία στις μορφές και τó ύφος του ελληνικού χώρου**.

Καθώς τó διαβάζει, διαπιστώνεις τόν άρτιον έπιστήμονα, εύρίσκεις τόν θαυόν και συστηματικόν μελετητήν, ανακαλύπτεις τόν πρωτότυπον έρευνητήν, εκπλήσσεσαι από τόν λογοτέχνην που σέ συναρπάζει.

Θέμα και γλώσσα, εικόνα και λόγος εύρίσκονται εις ακατάλυτον ένότητα. Χαίρεται τó μάτι από τήν αισθητικήν έντύπωσιν. Πλαταίνει ό νοϋς και συγκινείται ή καρδιά από τήν περιήγησιν του χώρου, τήν παρουσίασιν και άνάλυσιν τών αισθητικών μορφών.

Ὁ σ. ἔχει αἴσθησιν τοῦ ὠραίου, διαθέτει κριτικὴν ἰκανότητα, εἶναι ἔμπειρος εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ οὐσιώδους καὶ τοῦ ἀξιολόγου. Μὲ τὴν φωτογραφίαν, τὸ σχέδιον, τὸν λόγον σὲ χειραγωγεῖ καὶ σοῦ δεικνύει αὐτὸ πού πρέπει νὰ ἰδῆς· τὰ «παρεκκλήσια πού ἔπειθαν καὶ παρηγοροῦσαν», «τοὺς τάφους πού περιμέναν τὴν ἀνάστασίν τους», «τὴν αὐλὴν πού μοσχοβολάει θαύματα», «τὸ ταρτσάκι, τὴν πέτρινη σκάλα, τὸ τόξο πού τὴ βαστάει», «τὸ ἀγκάλιασμα τῆς στοᾶς», «τὴν πελαγωμένη ψαροκαλύβα ζευγαρωμένη τὸ νούφαρο», τὸν πύργον, τὸν προμαχώνα, τὰ ἔργα τοῦ πηλοῦ, τὰς διακοσμῆσεις, τὴν ὠραιότητα τοῦ φυσικοῦ χώρου, τὸν ἄνθρωπον πού τὰ ἐπλασε... Αὐτὰ πού δὲν ἤξερες τὰ ξέρεις καὶ αὐτὰ πού ξέρεις τὰ βλέπεις μὲ καινούργια ὄρασιν.

Ὁ Βασιλειάδης ἐργάζεται ἀόκνως χωρὶς ἐπιχορηγήσεις, χωρὶς βοήθειαν, χωρὶς συμπαράστασιν. Ἐκφράζει ὅμως αὐτὸ πού ἔχει, αὐτὸ πού τὸν δονεῖ· χωρὶς ματαιολογίαν τὴν ἑλληνικότητα, χωρὶς δοξοσοφίαν τὴν γησιότητα τῶν ἀνθρώπων πού ἐπίστευαν καὶ ἐδημιουργοῦσαν. Ὁ Ἕλληνας ἐπάλασε μὲ τὴν ὕλην καὶ τὴν ἔντυσε μὲ φῶς καὶ κάλλος. Ὁ Βασιλειάδης μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ μεγαλεῖο τῶν πλαστικῶν μορφῶν μέσα ἀπὸ τὴν ἀπλότητά τους.

Ὁ κ. Φίλιππος Δραγοῦμης εἶναι ἀκαταπόνητος ἐργάτης τοῦ πνεύματος. Ἐδῶσε καὶ δίδει ὅλας του τὰς δυνάμεις διὰ τὴν γησίαν ἑλληνικότητα καὶ διὰ τὴν ἀληθῆ πραγματάωσιν ἐνὸς καλυτέρου κόσμου.

Πρόεδρος καὶ ψυχὴ τοῦ συλλόγου «Πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων» ἐξέδωσεν εἰς πολυτελεῆ τόμον τὴν πλουσιωτάτην δρᾶσιν τοῦ σωματείου κατὰ τὴν ἑκατονταετίαν 1869-1969.

Μεταξὺ τῶν δραστηριοτήτων τοῦ συλλόγου εἶναι καὶ ἡ ἐπανέκδοσις ἀξιολόγων βιβλίων, ὅπως εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ Παύλου Μελά γραμμένη ἀπὸ τὴν Ναταλίαν Μελά, ἀδελφὴν τοῦ Φιλίππου Δραγοῦμη.

Εἰς μίαν ἐποχὴν πού κλονίζεται ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ ἀφίνει νὰ ξεθωριάζουσι αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι, ἡ ἀγωνιστικότης διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ ἀνανέωσιν τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, ἀποτελεῖ σημαντικὴν προσφοράν.

Διὰ τοιαῦτα ἔργα δὲν χρειάζονται ἔμπαινοι, ἀλλὰ μίμησις. Καὶ ἡ οἰκογένεια Δραγοῦμη (προσφάτως ἐπανεξεδόθησαν **Αἱ ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις** τοῦ Νικολάου Δραγοῦμη ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις «Ἑρμῆς» μὲ ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Ἀγγέλου), ἔχει προσφέρει πολλὰ εἰς τὸν νέον ἑλληνισμόν μὲ τὴν πένναν, τὸν ἰδρώτα καὶ τὸ αἶμα τῆς.

ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. Συνδρομηταὶ μας, ὅπως ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ νέον ἔτος 1974, ἐκ δρχ. 100, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον (διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ δι' ἴσης ἀξίας γραμματοσήμων).

ΠΟΙΗΣΗ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΖΩΗΣ

Δέν πρόκειται γιά άπολογισμό. "Αν καί τόν θεωρούμε άναγκαϊόν. "Ίσως δοθη ή εύκαιρία γιά κάτι τέτοιο, όταν θά 'χουμε όλα τά στοιχεΐα στά χέρια μας. "Όταν περάσει καί ή τελευταία ήμέρα του 1973. "Όστόσο, θά 'ταν παράλειψη, άν δέν υπογραμμίζαμε τή σημαντική παρουσία του Νεοελληνικού Χριστιανικού Ποιητικού Λόγου στο χρόνο που φεύγει. Μιά παρουσία δυναμική άπό άποψη μορφής καί ουσίας ποιητικής.

Οί ποιητικές συλλογές που κυκλοφόρησαν τό 1973 είναι δηλωτικές τής πορείας αυτής. "Ο Νεοελληνικός Χριστιανικός Ποιητικός Λόγος έγραψε στο ενεργητικό του καινούριες κατακτήσεις στον ποιητικό χώρο. Καί οί κατακτήσεις αυτές αναφέρονται στην ποιότητα καί στο ήθος!

Αυτή ή ποιότητα καί αυτό τό ήθος είναι που κάνουν δυναμική τήν παρουσία του στα Γράμματά μας. "Όσο κι άν θεληματικά προσπαθει νά τό ξεχνάει ή «έπίσημη» κριτική. Δέν λέω, μπορεί νά 'ναι καί άπό έλλειψη αντικειμενικής δυνατότητας. Μιά που ό άληθινός χριστιανικός ποιητικός λόγος προϋποθέτει μεταφυσικές θάσεις καί προσθάσεις σε άλλα επίπεδα ζωής. "Υστερα, τό ποιητικό ήθος, γιά τό όποϊον μιλάμε, θρίσκεται έξω άπό τό άγχος καί τόν μηδενισμό, που καταδυναστεύουν τή νεότερη ποιήσή μας.

Καί ό μηδενισμός καί τό άγχος είναι δύο πόλοι καθαρά άντιπνευματικοί, που έλκουν στο θάνατο. Καταλήγουν στο ίδιο σημείο: Στην άρνηση του μεταφυσικού. Καί έπομένως στην άρνηση του ίδιου του ανθρώπου σαν ύπόσταση ύπερυλική καί άντιζωόδικη.

Τό πόσο ταλαιπωρείται ή ανθρωπότητα σήμερα άπ' αυτήν τήν άρνηση, είναι κοινός τόπος. "Ο έξωφρενισμός καί τό παράλογο, σε όλες σχεδόν τες φανερώσεις τής ζωής, έχουν μεταβάλλει τό μικρό μας πλανήτη σε άπασφαλισμένη χειροβομβίδα.

Οί ίερεμιάδες μερικών, γιά τήν επικίνδυνη πορεία τής ανθρωπότητας, δέν φτά-

νουν γιά νά άσφαλίσουν τή χειροβομβίδα. "Απλώς ύπογραμμίζουν τό άδιέξοδο, αξάνοντας έτσι τό άγχος. "Αλλά τό άγχος δέν είναι παρά ή θανάσιμη άρρώστια του πνεύματος.

Χρειάζεται λοιπόν κάτι άλλο, γιά νά θγει ό κόσμος άπό τό άδιέξοδο. Χρειάζονται προσθάσεις σε άλλα επίπεδα ζωής. Κι' αυτές τής άγνοεί ή σύγχρονη ποίηση.

"Όστόσο, δέν είναι εύκολο νά περάσεις στην αντίπερα όχθη. Τες γέφυρες, μόνο ή άπελευθέρωση άπό τόν Κάϊν, που φωλιάζει μέσα μας, μπορεί νά μάς τή δώσει. "Αν μπορούσαμε νά πορευθούμε γυμνοί άπό τες άντιπνευματικές έμπειρίες του παρόντα βίου, τότε ίσως κατορθώναμε τήν πρόσβαση.

"Όμως, μία τέτοια άπογύμνωση άπαιτεί δυναμισμό. "Εκείνον τόν δυναμισμό που προϋποθέτει ό λόγος του Παύλου, όσως τόν συναντάμε στο τρίτο κεφάλαιο τής έπιστολής του στους Κολοσσαείς: «άπεκδυσάμενοι τόν παλαιόν άνθρωπον σνν ταίς πράξεσιν αυτού καί ένδυσάμενοι τόν νέον τόν άνακαινούμενον εις έπίγνωσιν κατ' εικόνα του κτίσαντος αυτόν».

"Αν οί ποιητές φέρνανε στην έπίγνωση του «κατ' εικόνα», ή ποιήσή τους θά 'ταν, τό δίχως άλλο, ποίηση αλήθειας καί ζωής.

✱

Είνα ευτύχημα που ό Νεοελληνικός Χριστιανικός Ποιητικός Λόγος έχει νά επιδείξει αυτήν ακριβώς τήν ποίηση γιά τό 1973. Θά άναφερθώ μόνο σε τρεις εκπροσώπους του, τούς κυριώτερους, με τήν χρονολογική σειρά που κυκλοφόρησαν τες συλλογές τους: τόν Π. Β. Πάσχο, τόν Ν. Β. Καμβύση καί τόν Νίκο Τυπάλλο.

"Ο πρώτος, ό Π. Β. Πάσχος με τήν ποιητική συλλογή του «"Ε γ κ λ ε ι σ τ ο ς θ ί ο ς», μάς έδωσε γιά άλλη μία φορά στίχους με καθαρό λυρισμό, γεμάτους "Ορθοδοξία. "Ο Πάσχος είναι ό ποιητής με τες βαθιές θρησκευτικές ρίζες, που τρέ-

φονται από την έκκλησιαστική ποίηση και την Πατερική σκέψη. Χωρίς να επιτρέψει στην ποιησή του το παραμικρό ξεστράτισμα σε χώρους αντιποιητικούς — έξω και θεολογικούς — παραμένει ο εκφραστής της βιωμένης Ὀρθοδοξίας. Τό βλέπουμε καθαρά από την πρώτη του ποιητική συλλογή ἴσαμε την τελευταία. Και οἱ τέσσαρες ποιητικές συλλογές του («Μυστικὸν ἔαρ», 1964 — «Ἡ θύελλα καὶ ὁ γνόφος», 1966 — «Λευκοπηγή», 1971 — «Ἐγκλειστος θίος» 1973), ἀποτελοῦν σταθερὴ ἀνοδικὴ πορεία καὶ οὐσιαστικὴ συμβολὴ στὸ χῶρο τοῦ Νεοελληνικοῦ Χριστιανικοῦ Ποιητικοῦ Λόγου.

Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο. Γιά ὁσους ἐνδιαφέρονται, παραπέμπω στὰ ὄσα ἔγραψε ὁ Νίκος Τυπάλδος στὶς «Ἀκτίνες» τὸν περασμένο Μάρτη, τὰ ὁποῖα καὶ προσυπογράφω.

❖

Ὁ Ν. Β. Καμθύσης μὲ τὴ συλλογὴ του «Π ρ ὀ χ ε ι μ ῶ ν ο ς», εἶναι καὶ παραμένει ὁ γνήσιος λυρικός ποιητὴς μὲ τὴν μεταφυσικὴ διαύγεια καὶ τὴν κοσμοθεωριακὴ θεμελίωση. Ἡ μαρτυρία πού μᾶς προσφέρει εἶναι πραγματικὰ συγκλονιστικὴ «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», ὅπως τὴν χαρακτηρίζει καὶ ὑπογραμμίζει ὁ Νίκος Τυπάλδος στὸ κριτικὸ σημειώμα του («Ἀκτίνες», τ. 343, σ. 266) γιὰ τὸν ποιητὴ.

Ὁ λυρισμὸς τοῦ Καμθύση εἶναι γνήσιος. Καὶ ἡ ἀγωνία του γιὰ τὸν ἄνθρωπο ξεπηδαίει ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παρασύρεται σὲ ἀπελπισμοὺς καθὼς κάνει ἢ... «σύγχρονη ὑπαρξιακὴ ἀγωνία». Μένει ἀμετάθετος στὴν χριστιανικὴ παραδοχὴ. Σ' αὐτὸ πού ὁ Παῦλος ὑπογραμμίζει στὴν δευτέρη ἐπιστολὴ του στοὺς Κορινθίους: «ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι!» Εἶναι ἡ ἔξοδος στὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος.

Ἡ ποίηση τοῦ Καμθύση πορεύεται «ἐν Πνεύματι καὶ Ἀληθείᾳ». Ἀνάμεσα ἀπὸ τέτοιες διεξόδους, δημιουργεῖ προσβάσεις σὲ ἐνδοσκόπηση καὶ μεταφυσικὴ θεβαιότητα. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δίκαια τοποθετεῖται στὴν γνήσια, τὴν καθαρὴ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Ποίηση.

❖

Σὲ ἄλλο χῶρο — ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς θεματογραφίας καὶ τῆς μορφῆς — κινήθηκε τοῦτο τὸ χρόνο ὁ Νίκος Τυπάλδος. Ἐγραψε ποίηση γιὰ παιδιὰ.

Ἐκατὸ ποιήματα γιὰ μικρὰ καὶ με-

γάλα παιδιὰ περιλαμβάνει ἡ συλλογὴ του «Σ τ ῖ ς χ α ρ ᾶ ς τ ὀ π ε ρ ῖ θ ὀ λ η», πού κυκλοφόρησε ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» στὴ σειρά «Παιδικὸ Ὀρίζοντες». Θεματογραφικὰ ἐντάσσει τὰ ποιήματά του σὲ πέντε βασικὲς κατηγορίες: «Τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα», «Ἀπὸ τὰ παιχνίδια τῆς παιδιᾶς γειτονιάς», «Τὰ παιδιὰ στὴ ζωὴ καὶ τὸ παιχνίδι», «Τὰ χριστιανικὰ νιάτα» καὶ «Οἱ δώδεκα ἀπόστολοι».

Δύσκολος ὁ χῶρος πού διάλεξε τούτῃ τῃ φορά ὁ Τυπάλδος. Τὸ πιὸ βασικὸ εἶδος γιὰ τὴν πνευματικὴ διατροφή τοῦ παιδιοῦ εἶναι τὸ παιδικὸ βιβλίον. Καὶ εἰδικώτερα τὸ λογοτεχνικὸ παιδικὸ βιβλίον.

Δὲν εἶναι εὐκόλη ἡ ποίηση γιὰ παιδιὰ. Καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται γιὰ χριστιανικὴ ποίηση. Γιὰ πραγματικὴ χριστιανικὴ ποίηση. Καὶ ὄχι γιὰ ἀγούρους συναισθηματισμοὺς ἢ κηρυγματικὰ στιχοπλοκήματα.

Στὶς μέρες μας καταδυναστεύεται ἡ διατροφή αὐτὴ ἀπὸ τὶς κονσέρβες πού προσφέρει ἡ τηλεόραση καὶ οἱ εἰκονογραφημένες μπροσούρες τοῦ κακόγουστο χιούμορ. Καὶ ἡ ἀναγκαιότητα τῆς σωστῆς διατροφῆς γίνεται ἐπιταχτικὴ. Ὑστερα, ἡ ἀμεσότητα τῆς κονσέρβας κάνει πιὸ ἐπιταχτικὴ αὐτὴν τὴν ἀναγκαιότητα. Τὰ συντηρητικὰ στὶς παιδικὲς τροφές εἶναι περισσότερο καρκινογόνα ἀπ' ὅτι μπορούμε νὰ φανταστοῦμε. Ἄλλο πού, ἀπὸ λόγους ἐμπορικότητας, δὲν ἀποφασίζουν νὰ τὰ ἀποσύρουν ἀπὸ τὴν κυκλοφορία. Αὐτὸ θέβαια δὲν μειώνει καθόλου τὴν ἀμεσότητα. Ἀντίθετα, ὑπερτονίζει τὴν ἀνάγκη τῆς σωστῆς διατροφῆς.

Τὸ πρόβλημα δὲν λύεται μὲ τὸ νὰ ἀποσύρουμε ἀπὸ τὴν κυκλοφορία τὶς κονσέρβες. Πρέπει νὰ ρίξουμε στὴν ἀγορὰ καινούριο ἐμπόρευμα, παρασκευασμένο ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγνά καὶ πιὸ κατάλληλα ὕλικά. Καὶ σὰν τέτοια πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνα πού βοηθᾶνε στὴ σωστὴ διάπλαση τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Στὴν ἀρτίωση τῆς πιὸ εὐαίσθητης προσωπικότητας, ὅπως εἶναι ἡ παιδικὴ προσωπικότητα.

Τὸ λογοτεχνικὸ χριστιανικὸ παιδικὸ βιβλίον θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ καινούριο ἐμπόρευμα, πού θὰ παίρνε τὴ θέση τῆς κονσέρβας. Οἱ εὐθύνες εἶναι τεράστιες γιὰ τοὺς παρασκευαστὲς αὐτῆς τῆς τροφῆς. Καὶ παρασκευαστὲς δὲν εἶναι μόνο οἱ συγγραφεῖς. Εἶναι καὶ οἱ ἐκδότες.

Ἴσως οἱ ἐκδότες ἔχουν μεγαλύτερη εὐθύνη. Γιὰ αὐτοὺς εἶναι ἐκεῖνοι πού ρίχνουν τὸ ἐμπόρευμα στὴν ἀγορὰ. Καὶ τὸ διοχετεύουν στὸ καταναλωτικὸ κοινὸ. Δίχως αὐτούς, τὸ ἐμπόρευμα θὰ μούχλιαζε στὰ συρτάρια τοῦ ὅποιου συγγραφέα.

Στόν τόπο μας δέν εἶναι τόσο αἰσιόδοξα καί πράγματα. Τό λογοτεχνικό χριστιανικό παιδικό βιβλίο δέν μπορεῖ νά ὑπολογιστεῖ, τουλάχιστον γιά τὸ χρόνο πού φεύγει, σάν ἰσχυρὸ ἀντίδοτο στὴν κονοέρβα.

Ἡ παραγωγικὴ διαδικασία καί στὰ δυὸ στάδια εἶναι ἀμφίβολη: Οἱ συγγραφεῖς δέν ἔχουν συνειδητοποιήσει τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης τους. Καί τὸ χειρότερο, δέν πολυξέρουν τὸ τί εἶναι χριστιανικὴ λογοτεχνία. Γι' αὐτὸ τις πῶς πολλές φορές θρυσκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ «κατασκευασμένη» θρησκευτικότητα, ὀλότελα ριχή.

Ἄλλὰ ἓνα τέτοιο βιβλίο εἶναι τὸ ἴδιο βλαβερὸ γιά τὴν παιδικὴ ψυχὴ, ἂν ὄχι περισσότερο ἀπὸ τὴν κονοέρβα. Γιατί τραυματίζει τὴν αἰσθητικὴ εὐαισθησία τοῦ μικροῦ ἀναγνώστη. Καί στρεβλώνει τὴ θρησκευτικὴ του καλλιέργεια.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά οἱ ἐκδότες μετρᾶνε μὲ νοῦμερα. Κάτι πού ὄχι μόνο ἀφαίρει τὴ συνείδηση τῆς εὐθύνης καί τὴ γνώση τῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας, ἀλλὰ δημιουργεῖ προϋποθέσεις νά εὐδοκίμησει ἓνα ἀντιπνευματικὸ λογοτεχνικὸ εἶδος, πού ἀπὸ μόνο του κουβαλάει καί διοχετεύει τὸ σπέρμα τῆς φθορᾶς.

Νά γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἰσχυριστήκαμε πὼς ὁ Τυπάλδος διάλεξε δύσκολο χῶρο τούτῃ τὴ φορά! Ὡστόσο, ἡ ἀπόλυτη γνώση τῆς ποιητικῆς τέχνης, ἡ ἀμετάθετη χριστιανικὴ του πίστη καί ἡ ζωντανὴ ἀγάπη του γιά τὸ παιδί, τὸν βοήθησαν νά δουλέψει συνειδητά. Καί νά μᾶς προσφέρει ποιήματα πού θὰ σταθοῦν ὀρόσημο στὸ πνευματικὸ παιδικὸ βιβλίο.

Ἀισθάνομαι ἀφάνταστὴ δυσκολία νά παραθέσω στίχους του. Θὰ ἔπρεπε νά ἀντιγράψω ὅλο τὸ βιβλίο. Ποιὸ ποίημα νά πρωτοδιαλέξω;

Φρονημότερο εἶναι ν' ἀφήσω τὸν ἀναγνώστη νά γευτεῖ ὀλόκληρη τὴν εὐφροσύνη, πού γεύτηκα ὁ ἴδιος, μπαίνοντας «Στὶς χαρᾶς τὸ περιβόλι», πού μὲ τὴ φροντίδα ἐτοίμασε καί μὲ προσέφερε φέτος ὁ Νίκος Τυπάλδος.

❖

Θὰ ἦταν παράλειψή μου, ἂν ἔκλεινα τοῦτο τὸ σημείωμά μου, χωρὶς νά ἀναφέρω τὸ Δημήτρη Φερούση γιά τὴ συλλογὴ του «Ὡ ρ α ί α Π ὺ λ η» καί τὸν Π. Α. Σινόπουλο γιά τὴ μεταφραστικὴ του δημιουργία στὸ «Κοντάκι στοὺς ὄσιους μοναχοῦς, ἄσκητῆς καί μοναζοῦσες» τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

Ὁ Δημήτρης Φερούσης, μετὰ ἀπὸ τὶς «Προσδοκίες» (1955), προχωρεῖ σὲ μιὰ

συνθετώτερη καί ἀρτιώτερη ποίηση. Μὲ ἀνοίγματα στὸν κοινωτικὸ χριστιανισμό. Πιστεῦει στὴν ἀμεσότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ζωὴ μας:

Καιρὸς πιά νά προσέλθουμε στὸ
Δείπνο τὸ μεγάλο
Φρίκη ἢ πείνα κι ἢ πανοῦκλα
Ἡ δίψα μας σινιάλο
Γυμνά τὰ χέρια
Ἡ ὄδυν ἢ φαντασία μας
Πανιά δίχως ἀντένες.

(«Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...»).

Καί θάταν εὐτύχημα γιά τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καί τὴν ἀπελπισμένη ἀνθρωπότητα, ἂν ἀποφάσιζαν νά προσέλθουν σ' αὐτὸν τὸν Δείπνο.

Ὁ Π. Α. Σινόπουλος συνέχισε καί φέτος μὲ ἐπιτυχία τὴν προσπάθεια, πού ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ χρόνια, νά ἀποδοῖ σὲ νεοελληνικοὺς στίχους τὴν ἐκκλησιαστικὴ μας ποίηση. Πρόκειται γιά ἐπίπονη καί δημιουργικὴ δουλειά. Ἄν μάλιστα σκεφτεῖ κανεὶς πὼς εἶναι ὁ μόνος στὸ νεοελληνικὸ χῶρο πού κατόρθωσε νά ἀποδοῖ σωστά τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ποιητῆς, ὅσους τουλάχιστον μετέφρασε.

Ἔτσι, κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ἡ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Ποίηση ἔδωσε τὸ παρὸν καί τοῦτο τὸ χρόνο.

❖

Μὲ τὶς ποιητικὲς συλλογὲς πού ἀνάφερα πῶς πάνω, δέν ἰσχυρίζομαι πὼς ἔκαμα ἀπολογισμό τοῦ 1973 στὸ χῶρο τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ἄπλῶς χρησιμοποίησα μερικὰ χτυπητὰ παραδείγματα γιά νά ὑπογραμμίσω πὼς ἡ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Ποίηση πορεύτηκε κι αὐτὸ τὸ χρόνο μὲ ἀσθημα εὐθύνης.

Θὰ μπορούσα νά σημειώσω καί ἄλλα ὀνόματα, ὅπως τῆς Ὀλγας Βότση ἢ τοῦ Γιάννη Καμαρινάκη, οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦν τὴν χριστιανικὴ ποίηση. Ὅμως σκοπὸς τοῦ σημειώματός εἶναι νά δείξει πὼς ἡ χριστιανικὴ ποίηση συνεχίζει τὴν δυναμικὴ καί ἀνανεωτικὴ πορεία τῆς ἀπὸ ἄποψη μορφῆς καί οὐσίας ποιητικῆς.

Καί αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού γεννάει τὸ χρέος τῆς εὐθύνης γιά ὅποιον ἀποφασίζει νά τὴν ὑπηρετήσει.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1973

Ἐπιστολαί

ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπιστρέφας ἀπὸ τὴν Καλιφόρνια τῶν ΗΠΑ, ὅπου εὐρισκόμην διὰ μετεκπαίδευ-
σιν, σκέφθηκα νὰ σᾶς γράψω διὰ μίαν ὥ-
ραϊαν καὶ παρήγορον ἐμπειρίαν πού εἶχα:
Εἰς τοπικὴν ἐφημερίδα, ἐκεῖ ὁ διάσημος
ὀλυμπιονίκης δρομεὺς Kirceloge Keino ἀπὸ
τὴν Κένυα τῆς Ἀφρικῆς ἐδημοσίευσεν μίαν
ὑπέροχον χριστιανικὴν μαρτυρίαν. Γράφει
μεταξὺ ἄλλων:

«Ὅλοι μοῦ ἔλεγαν ὅτι συνέτριψα τὸ
Παγκόσμιον ρεκόρ καὶ νίκησα ἐπανειλημμέ-
ως εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ
ὅτι εἶμαι ὁ καλύτερος σύγχρονος δρομεὺς
καὶ ὁ πρῶτος πού ἔδειξε τί μποροῦν νὰ
ἐπιτύχουν οἱ μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς. Ἀλλὰ
ἐγὼ πάντα ἀπαντῶ: Γιατί μοῦ τὰ λέτε αὐ-
τὰ ἐμένα; Ὅτι εἶμαι, καὶ ὅτι κάνω τὰ
ὀφείλω στὸν Δημιουργὸ Θεόν πού με ἔκανε
καὶ θέλησε νὰ εἶμαι καλὸς σαυτὰ τὰ πρά-
γματα». Παραλείπω πολλὰ ἀπὸ ὅσα γρά-
φει διὰ νὰ μὴ σᾶς κουράζω καὶ φθάνω στὸ
σημεῖο πού λέγει πῶς ἔγινε Χριστιανός
σ υ ν ε ι δ η τ ὅ ς: «Διάβασα τὴν Βίβλο,
καὶ τὸ σημεῖον Ἰωάννου γ' 16 τελικῶς με
ἔκανε νὰ γονατίσω καὶ νὰ ἀσπασθῶ τὸν
Χριστιανισμό. «Διότι τόσον ἡγάπησεν ὁ
Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱόν
του τὸν Μονογενῆ, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων
μὴ ἀπόλυται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Πιὸ
κάτω λέγει: «Ενας κανόνας στὴν ἐπι-
τυχία μου εἶναι νὰ παίρνω τὴν βοήθειαν
ἀπὸ τὸν Χριστὸ με τὴν προσευχή. Πρέ-
πει νὰ προσευχώμεθα γιὰ ὅλα τὰ πρά-
γματα στὴν ζωὴ καὶ νὰ ἀφίνουμε τὸν
Θεὸν νὰ μᾶς ὀδηγῇ. Δὲν περνᾷ μέρα νὰ
μὴν μιλήσω με τὸν Θεόν».

Σκέφθηκα, ὅταν τὰ σημείωσα αὐτὰ τὰ
πράγματα εἰς τὸ Λὸς Ἄντζελες, πού ἤ-

«**AKTINES**». Μηνιαῖον περιοδικόν.
Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός.

Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις
Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθή-
ναι (124), Τηλ. 3235-023.

Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως:
Γεώργιος Δ. Ἰατριδῆς, Παρθενώνος
26, Ἀθήναι (402).

Συντάσσεται ἐπιμελεία τοῦ Ἰνστιτού-
του Ψυχολογίας & Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ.
Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189,
Ἀθήναι (708). Τιμὴ τεύχους δρχ. 7.

Ἐτησίαν συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ δρ. 70,
ἐξωτερικοῦ δολλ. 5. Τόπος ἐκδόσεως:
Ἀθήναι, Δεκέμβριος 1973. Ἡ δι-
εὐθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ
δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συν-
τέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰομένης
χειρογράφου. Χειρογραφεῖα, δημοσι-
εῖνόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ ἐι-
δικοκρίσια δὲν θὰ δημοσιεύονται.

μου, νὰ τὰ σχολιάσω. Νὰ πῶ γιὰ τὸ ὑπέ-
ροχο παράδειγμα πού μᾶς δίνει ἕνας Ἀ-
φρικανός. Νὰ πῶ ὅτι πρέπει νὰ πάψουμε
νὰ ἔχουμε τὸν ἐγωϊσμόν ὅτι εἴμεθα ἔ-
θνος χριστιανικόν καὶ νὰ ἐρευνήσουμε μή-
πως εἴμεθα κατ' ὄνομα μόνον Χριστιανοί,
ἐνῶ ἄλλοι ἀπὸ ἄλλα ἔθνη ἔχουν πίστιν με-
γάλη, πού θὰ πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ τὴν μι-
μηθοῦμε.

Ἐγὼ μόνο μιά κραυγὴ δυνατὴ θέλω νὰ
φωνάξω: Ἄς προσέξομε μή-
πως ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια
τῶν Ὀρθοδόξων Χριστι-
ανῶν, οἱ περισσότεροι εἴμα-
στε μόνον κατ' ὄνομα Χρι-
στιανοί. Θὰ ἔρῃ ἡ ἡμέρα πού
θὰ δοῦμε τὸν Χριστὸν πρόσωπον πρὸς
πρόσωπον καὶ ἴσως μεταξὺ ἄλλων μᾶς
πῇ: «Δὲν πήρατε παράδειγμα οὔτε ἀπὸ
τοὺς ἀπλοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀφρικῆς;»

Ἰμέτερος

ΑΓΙΣ ΣΑΡΑΚΗΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1973

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Pierre-Henri Simon: «'Επιστήμη και συνείδησις: Δύο ὄψεις τοῦ ὄντος», σελ. 18-20. Εύαγ. Σκορδά: «Σχέσις τῆς ψυχανάλυσεως μετὰ τῆς χριστιανικῆς ἐξομολογήσεως», σ. 1-17. Marcel Mery: «Στὴν ὑπηρεσία τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου», σ. 49-58. Paul Tournier: «'Η ἐννοια τῶν πραγμάτων», σ. 129-134. 'Αλ. Φερτάκη: «'Η μηχανικὴ τῶν Κβάντα», σ. 135-137. Leslie D. Weatherhead: Μερικὰ συμπτώματα ἀνησυχίας», σ. 84-87. Gabriel Marcel: «Τίποτε ἄλλο, ἐκτός ἀπὸ τὸ γήϊνον», σ. 161-163. Paul Tournier: «Δύο εἶδη διαγνώσεως», σ. 193-196. Aime Michel: «'Ερωτήματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν προέλευσί του», σ. 251-253. Jean de Fabregues: «'Ο ἄνθρωπος ἀπειλεῖται», σ. 305-307. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «Αἱ ψυχικαὶ ἀνάγκαι τῶν παιδιῶν εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον», σ. 337-343. Henri Ochsensbein: «Τὸ πρόβλημα τῆς ὑγείας καὶ ἡ βιβλικὴ ἀποψις περὶ τοῦ ἀνθρώπου», σ. 350-355. Aime Michel: «'Η δημιουργία: κορώνα-γράμματα», σ. 356-357.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Jean Montaurier: «'Ηταν τέσσαρες ἓνα βράδυ, στὸ Clichy...», σελ. 37-39. Β. Μάργαρη: «'Η φίλια, μιὰ ἀνθρώπινη ἀνάγκη», σ. 40. David Wilkerson: «'Ενα κοινωνικὸ ἔργο-θαῦμα πίστεως», σ. 67-70. Pierre-Henri Simon: «'Επιστολὴ στὸν Yves Tourennes», σ. 71-74. Aimé Michel: «'Ερεΐγια γιὰ πούλημα», σ. 93-95. F. Trenszt: «'Η στάσις τοῦ ἱατροῦ ἀπέναντι στὴν κοινότητα», σ. 113-115. Louis-Henri Parias: «'Αναγνώστη μου, ἀδελφέ μου...», σ. 144-146. L. Henri-Parias: «'Σολζενίτσιου καὶ Ζαχάρωφ», σ. 167-169. Gounter Struck: «Κατάστασις συγκρούσεως πρὸ τοῦ γάμου», 176-180. Ν. Τσιρώνη: «David Livingstone», σ. 197-200. Gustave Thibon: «'Η ἐκτροπὴ τῶν ἀντιθέτων», σ. 201-203. Jean de Fabregues: «Σεξουαλικὴ ἐλευθερία: πληθεῖς καὶ ἀπόγνωσις», σ. 207-208. Β. 'Αλεξοπούλου: «'Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονία», σ. 209-215. Luc Baresta: «'Η στροφὴ», σ. 241-243. Ν. Τσιρώνη: «'Ενα κοινωνικὸ ἔργο-θαῦμα πίστεως», σ. 243-246. V. H. Debidaoure: «'Νὰ ἐφεύρωμεν τὴν ἀγωγήν», σ. 257-259. Jacques Ellul: «'Μιά θλιμμένη νεολαία», σ. 273-276. Ernest Gordon: «'Η ἀξία ἐνός θησαυροῦ», σ. 313-315. Luc Baresta: «'Τί ἀεῖζει ἡ ζωή», σ. 325-326. Jean Cazeneuve: «'Καταφυγὴ στὴν εἰρηνεία», σ. 332-334. Jean de Fabregues: «'Απὸ τὰ πρακτικὰ μιᾶς δίκης, γύρω ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῶν ἐκτρώσεων», σ. 344-345.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΤΕΧΝΗ: Β. Χαραλαμπούλου: «'Η τέχνη τοῦ Δ. Θεοδοκοπούλου», σελ.

59-62. Ι. Γ. Θεοχάρη: «'Ανθολογία κειμένων Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας», σ. 78. Ν. 'Αρβανίτη: «'Ο Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα...», 118-119. Ν. Τυπάλδου: «'Απὸ τὸν σημερινὸ Νεοελληνικὸ ποιητικὸ λόγο», σ. 124-125. Ν. 'Αρβανίτη: «'Απὸ τὴν σύγχρονη θρησκευτικὴ μας ποίησις», σ. 125-126. Ν. 'Αρβανίτη: «'Απὸ τὴν νεώτερη Κυπριακὴ πεζογραφία», σ. 187-188. Ν. 'Αρβανίτη: «'Απογειώσις», σ. 263-265. Ν. Τυπάλδου: «'Απὸ τὸ σημερινὸ νεοελληνικὸ ποιητικὸ λόγο», σ. 266-267. Ν. 'Αρβανίτη: «'Ρίζα ζωῆς ἄφθαρτη...», σ. 268-271. Β. Χαραλαμποπούλου: «'Η βυζαντινὴ τέχνη», σ. 316-321. Ν. 'Αρβανίτη: «'Ποίηση ἀλήθειας καὶ ζωῆς», σ. 362-364.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ν. Πιζάνια: «'Ιστορικαὶ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν», σελ. 29-35, 109-112. Γ. Πανουτοπούλου: «'Αγία Λαύρα, ἡ ἐθνικὴ κιβωτός», σ. 154-155. Ν. Πιζάνια: «'Ο ἐνθουσιασμός τῶν Ἐξῶν καὶ τὸ χλιαρὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἡμετέρων», σ. 156-157. Μ. Πανταζοπούλου: «'Η κιβωτός», σ. 81-83. 'Ιω. Βλαχοπούλου: «'Η μεταφυσικὴ εἰς τὴν ποίησι τοῦ Σολωμοῦ», σ. 97-101. Κ. Φλώκου: «'Μία συνεχὴς ἱστορικὴ μαρτυρία τῆς Χριστ. Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν», σ. 102-104. Ν. Πιζάνια: «'Μία πρωταθλήτρια τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὴν Ἀμερικὴν (Σεβ. Καλλισιπέρη)», σ. 109-112. Δ. Φιλιόγλου: «'Κατὰ τὴν μνήμην τῆς Μ. Ἀσίας», σ. 119-120. Εὐστ. Ἀσημιᾶδης: «'Η συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος», σ. 227-238. 'Αρ. Ζάγκα: «'Η χώρα τῆς νίκης», σ. 276-279. Δημ. Παπαθανασοπούλου: «'Ἐλλητισμός καὶ ἔξνοι», σ. 308-312.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Τὸ μέτρον τῆς ἐλευθερίας», σελ. 21-23. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Η δοκιμασία τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ἀγωγήν», σ. 63-66. Β. Χαραλαμποπούλου: «'Η ψυχαγωγικὴ καθοδήγησις τῶν παιδιῶν», σ. 138-143. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Η στάθμη τῆς πειθαρχίας τοῦ παιδιοῦ», σ. 147-149. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Η ἐλευθερία καὶ ὁ κανὼν εἰς τὴν ἀγωγήν», σ. 88-91. Β. Χαραλαμποπούλου: «'Τὰ μέσα τῆς ψυχαγωγίας», σ. 164-166. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Η καμπύλη τῆς παιδικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ πειθαρχία», σ. 170-173. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Χαρακτηρολογικὰ στοιχεῖα τῆς ἀπειθαρχίας», σ. 204-206. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Χαρακτήρες καὶ πειθαρχία», σ. 247-250. 'Αρ. Α. 'Ασιώτη: «'Η πειθαρχία τῶν παιδιῶν καὶ ἡ ἀποξένωσις των»,

σ. 280-282. Άρ. Α. Άσπιώτη: «Βιολογικά και ψυχολογικά εμπόδια πειθαρχίας εις τὰ παιδιὰ», σ. 327-330.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Στ. Γ. Ξύδη: «Ἡ θεολογία τοῦ Ἐπικούρου», σελ. 174-175. Γ. Ἀμιράλη: «Ἡ παιδεία ὡς ἀνθρωπιστική ἀγωγή κατὰ Πλάτωνα», σ. 254-256. Κ. Βάνια: «Σχεδίασμα πνευματικῆς αὐτοβιογραφίας», σ. 322-323.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Β. Χαραλαμποπούλου: «Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι», σελ. 24-28. Δημ. Δρίτσα: «Ὁ Σταυρός καὶ ὁ κόσμος», σ. 150-153. Γ. Ν. Ἀμιράλη: «Ὁρθοκευτική καὶ ἐκκλησιαστική ποίησι», σ. 105-108.

ΜΟΡΦΕΣ: «Στ. Μπολέτης», σελ. 283-297. «Δύο πνευματικοὶ ἀγωνισταί: Σολζενίτσιν καὶ Ζαχάρωφ», σ. 167. «Blaise Pascal», σ. 331.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: «Μία συνεχῆς ἱστορική μαρτυρία τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν», σελ. 102-104.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ: Δ. Κόκκινου: «Ὁ Τ. Σ. Ἐλιοτ, στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο», σελ. 121-122.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΚΙΝΗΣΙ: Ἀχ. Τάγαρη: «Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Πατρῶν, μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ νέου ἔτους», σελ. 75-78.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Δ. Μποσινάκη: «Τοῦ χρόνου θλέπουμε...», σελ. 41-44. Γ. Δ. Καχριμάνη: «Ἕνα ἐπιπέδιο», σ. 182.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Γ. Δ. Καχριμάνη: «Κάποτε», σελ. 28. «Ὁ χαμένος φίλος», σ. 146. «Ὁ ἄλλος θεατῆς», σ. 208. Κ. Βάνια: «Τριλογία», σ. 36. «Ἦταν λάθος», σ. 74. «Νυκτερινὴ πορεία», σ. 238. Ν. Τυπάλδου: «Σκοπῶν σεαυτόν...», σ. 58. «Πεντάεδρα», σ. 181. Α. Σολζενίτσιν: (Μετάφρασις Ἑλένης Κυριακίδου-Δημητρίου), «Προσευχή», σ. 92. Albert Courtejou: (Μετάφρ. Ν. Τσιρώνη): «Στὴν Ἑλλάδα», σ. 96. Γ. Βερίτη: «Ὁ Ἀναστάσιμος», σ. 173. Ἐλ. Μάινα: «Υδατογραφία», σ. 215. «Στὸ Ραψωδὸ τοῦ Σαραντα», σ. 289. Ν. Καμβύση: «Μικρὸ Ἐλεγείο» στὸν Στ. Μπολέτη, σ. 298. Ἐλ. Μάινα: «Στὴν αὐλὴ τῆς Ναζαρέτ», σ. 321. Γ. Δ. Καχριμάνη: «Ἀναδρομὴ», σ. 324. Ἐλ. Μάινα: «Στὴ Βηθλεέμ», σ. 343.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: Σελ. 45, 79-80, 262, 301-304, 336, 365.

ΒΙΒΛΙΑ: Σελ. 46-48, 160, 187-188, 189, 190-192, 240, 271.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ: «Ὁ Σωκράτης ἐνώπιον τοῦ θανάτου», σελ. 116-117. «Σημειώσεις ἐνὸς στοχα-

στοῦ», σ. 159, 183, 239, 260, 299, 335, 357-359.

Ἄλφαβητικὸν εὑρετήριον 1973

Α'

Ἄγωγή σ. 21-23
Ἄθεια σ. 183
Alber σ. 2-16
Ἄπειθαρχία σ. 204-206, 327-329
Ἄπειρον σ. 203

Β'

Βασίλειος ὁ Μέγας σ. 25
Βίβλος σ. 360
Βούλγαροι σ. 227-238
Βυζάντιον σ. 271, 309, 316-321

Γ'

Jung σ. 14
Greco σ. 61
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος σ. 26
Γάμος σ. 176
Γυναίκα σ. 299

Δ'

Διαγνωστικὴ σ. 194
Δημιουργικότης σ. 350
Δημόσιαι σχέσεις σ. 304
Δραγούμης Νικ. σ. 355
Descartes σ. 51-52

Ε'

Ἐκκλησία σ. 227
Ἑλλάς σ. 29-35, 96, 276-279, 308-312
Ἐλευθερία σ. 21-23, 29-35, 71-74, 88-89, 276-279, 308
Ἐλληνισμός σ. 126-127, 308-312
Ἐλιοτ, Τ.Σ. σ. 121, 122
Ἐξομολόγησις σ. 6-9
Ἐκτρώσεις σ. 335
Ἐπίκουρος σ. 174-175

Ζ'

Ζαχάρωφ σ. 167-169

Θ'

Θεοτοκόπουλος Δ. σ. 59-62

Ι'

Ἰατρὸς σ. 113-115
Ἰταλία σ. 29-35

Κ'

Καβάφης	σ. 270
Καλλιόπερη Σεβ.	σ. 109-112, 158
Keino Kirchoge	σ. 365
Κιβωτός	σ. 83
Kolle Kurt	σ. 337
Κοινωνία	σ. 72
Κβάντα	σ. 135
Chabanis Shr.	σ. 335

Λ'

Livingstone D.	σ. 197-200
Λογοτεχνία	σ. 78, 187-188

Μ'

Maritain J.	σ. 260-261
Μάρξ	σ. 53
Μελᾶς Π.	σ. 301-304
Μεταφυσική	σ. 97-101, 159
Μηχανική	σ. 135-137
Μονή Ἁγ. Λαύρας	σ. 154-155
Μονοδ	σ. 93-95, 161, 303

Ν'

Νεολαία	σ. 273-275, 280-282
Νίκη	σ. 276-279
Νευρασθένεια	σ. 5-6

Ο'

Ὁμάδες	σ. 184
--------	--------

Π'

Παιδεία	σ. 254-256
Παιδί	σ. 342
Πανεπιστήμιον	σ. 75-78
Pascal Bl.	σ. 331
Παπασαραντόπουλος Χρ.	σ. 279
Πεζογραφία	σ. 187-188
Πειθαρχία	σ. 63-66, 147-149, 170-173, 247-250, 280-282, 327-330

Πετσάλης	σ. 239-240
Πλακίδης Στ.	σ. 262
Πλάτων	σ. 254
Ποίησις	σ. 105-108, 224-126, 266-267
Προλήψεις	σ. 209-215
Προσωπικότης	σ. 49-58, 114-115

Σ'

Σολζενίταιν Ἁλ.	σ. 92, 167-169
Σολωμός Διον.	σ. 97-101
Σταυρός	σ. 150-153
Στοργή	σ. 345
Συγκρούσεις	σ. 176-180
Συνείδησις	σ. 19
Σωκράτης	σ. 116-117

Τ'

Tourennes Yves	σ. 71
Tresmontant Cl.	σ. μ59

Υ'

Υγεία	σ. 330
Υλισμός	σ. 93-95
Υπακοή	σ. 63-66

Φ'

Φιλία	σ. 40
Φόβος	σ. 84-85
Frankl	σ. 342
Φυσική	σ. 136
Φωτόνιον	σ. 332

Χ'

Χρυσόστομος Ἰωάννης	σ. 27
---------------------	-------

Ψ'

Ψυχαγωγία	139-143, 164-166
Ψυχανάλυσις	σ. 1-13
Ψυχαναλυτής	σ. 115
Ψυχοθεραπεία	σ. 9